

Valtti - tietosuora nuoren talouteen

Kuulutko niihin, jotka haluavat pitää parempaa huolta taloudestaan? Rahalla kun on taipumusta kadota nopeammin kuin sitä tulee...

Valtti -sivuille on koottu käytännönläheistä tietoa omasta taloudesta nuorille ja miksei vanhemmillekin.

Valtista löydät tietoa esimerkiksi siitä

- Miten muuttaminen yhteen tyttö- tai poikakaverin kanssa voi vaikuttaa talouteesi?
- Mitä tehdä kun kännykkälasku meni perintään?
- Vaikuttaako työssäkäynti opintotuen saamiseen?
- Joutuuko isoäidin antamasta rahalahjasta maksamaan lahjaveroa valtiolle?
- Miten voisit säästää rahaa, jotta saisit sen ihanan talvitakin?
- Kun juuri ostamastasi laukusta hajosikin vetoketju?

Oma talous

Talouden suunnittelun ei tarvitse olla tylsää. Olet itse oman elämäsi finanssipomo, ota taloudenhallinta haasteena! Aseta tavoite ja säästä vaikkapa tulevaa lomamatkaa tai muuta tarpeellista hankintaa varten.

Säästäminen

Harvalla on rahaa niin paljon, että saisi kaiken minkä haluaa. Säästäväisyys on keino, jolla rahat saadaan riittämään paremmin ja säästämisen palkintona on asia, jota varten rahaa on pikkuhiljaa säästetty. Useilla pienillä säästöillä voit toteuttaa jonkin isomman unelmasi. Säästäminen on kannustavaa ja kannattavaa kun sillä on jokin tavoite, kuten uusi takki, pyörä, asunto tai lomamatka. Kaikilla on oma tapansa säästää ja käyttää rahaa.

Menojen vähentäminen on helpompaa kuin tulojen kasvattaminen!

Vaikka rahasta ei suoranaisesti olisikaan tiukkaa, voit silti miettiä, mihin kaikkeen rahaa tuleekin laitettua. Isoäidin neuvo pitää aina jonkin verran rahaa sukanvarressa pahan päivän varalle, ei ole lainkaan huono neuvo. Sukan sijaan kannattaa kuitenkin laittaa rahat vaikkapa pankkitilille, jossa ne saattavat jopa kasvaa hieman korkoa. Tärkeää kuitenkin on, että rahan saa tarpeen tullen nopeasti käyttöön. Yllättäviä menoja elämässä tulee eteen joka tapauksessa, kyse on vain siitä, milloin. Kuinka suuren ”vararahaston” tarvitset, riippuu elämäntyylistäsi.

Pienet ostokset kasvattavat suuresti menoja! Heräteostokset ovat usein esimerkiksi karkkia, suklaata tai sipsejä. Pyri välttämään pieniä heräteostoksia, niin rahaa säästyy johonkin tarpeellisempaan. Pienistä ostoksista kertyy vuoden mittaan suuri summa!

Talouden suunnittelu

Kuulostaako kirjanpito tylsältä? Päinvastoin, sen ei tarvitse olla tylsää, vaan keino joka auttaa sinua ymmärtämään paremmin talouttasi, parantamaan sen hallintaa ja näin ollen jopa saamaan tulosi suunniteltua niin että voit tehdä hyvällä omallatunnolla uusiakin hankintoja.

Osta kaunis vihko, muistikirja tai käytä tietokoneesi taulukko-ohjelmaa. Ei ole vain yhtä oikeaa tapaa toteuttaa kirjanpitoa, vaan voit tehdä sen niin kuin sinulle itsellesi parhaiten sopii. Tärkeää on, että kirjaat ylös oman taloutesi tulot ja menot. Tämän tiedon avulla sinun on helpompi suunnitella elämää eteenpäin ja pohtia uusia vaihtoehtoja. Yksi kirjanpidon menetelmistä on budjetin teko. Tässä tapauksessa teet itsellesi henkilökohtaisen budjetin.

Taloussuunnitelma

Taloussuunnitelma on laskelma tuloista ja menoista. Mitä sen tekemisestä sitten oikein hyötyy?

Taloussuunnitelman avulla saat käsityksen oman taloutesi tuloista ja menoista ja siitä, kuinka paljon rahaa käytät ja mihin. Saattaa olla, että tietämättäsi kulutat suuria summia johonkin. Jos esimerkiksi joka päivä ostat iltapäivälehdet tai karkkia, kertyy pienistä, päivittäin tehdyistä ostoksista vuosittain suuri summa. Taloussuunnitelman avulla voit karsia turhia menoja ja käyttää ennen niihin kuluneet rahat johonkin, jota haluat ja tarvitset enemmän.

Taloussuunnitelman laatiminen voi olla hyvä apuväline, kun haluat muutoksia oman taloutesi hallintaan. Kun olet selvittänyt, kuinka paljon rahaa kuukaudessa kuluu pakollisiin menoihin, voit siirtää tämän summan esimerkiksi erilliselle tilille. Tuloista ylijäävä osuus jää käyttötilillesi ja tiedät kuinka paljon sinulla on rahaa käytössä muihin hankintoihin tai säästämiseen.

Entäs sitten, kun taloussuunnitelma on valmis? Mieti, mitä haluaisit siinä muuttaa. Miten onnistuisit toiveessasi? Ostamalla vähemmän tai säästämällä enemmän? Nyt voit nähdä, mitä mahdollisuuksia sinulla on muutoksiin.

Tulot

Tulot koostuvat palkasta, mahdollisista sivutuloista, palkkioista ja tulonsiirroista. Työttömällä päätulona on työttömyyspäiväraha ja eläkeläisillä eläke. Opiskelijalla opintotuki ja muita tuloja.

Tulonsiirtoja ovat lähinnä:

- lapsilisät
- äitiys-, isyys- ja vanhempainraha
- asumistuki
- elatustuki ja elatusapu
- toimeentulotuki
- opintotuki

Joillakin voi olla muita tuloja, kuten:

- osinko- ja korkotuloja

- vuokratuloja
- muita pääomatuloja

Muista että laina ei lisää tuloja, vaan on menojen siirtämistä!

Voisitko kasvattaa tulojasi?

Voitko kasvattaa työtuntimäärääsi? Saisitko verovähennyksiä, joita et ennen ehkä olekaan ottanut huomioon? Saatko ne sosiaalityöt, joihin olet oikeutettu? Tarkista tilanne verotoimistosta, Kelasta tai ammattiliitostasi. Jos nostat opintotukea, voit samanaikaisesti myös työskennellä, mutta et niin paljon kuin haluat. Ole tarkkana tulorajojen kanssa, niiden ylittyessä joudut maksamaan takaisin saamaasi tukea. Tulorajat voit tarkistaa Kelan sivuilta.

Menot

Menoista kannattaa ensin kirjata ylös pakolliset ja toistuvat menot (eli kiinteät menot). Näitä ovat esimerkiksi:

- vuokra
- lainanlyhennykset
- korot
- vakuutusmaksut
- matkakulut työpaikalle tai kouluun
- puhelinlasku
- sähkölasku
- tv-lupa
- lehtitilaukset jne

Joitakin menoja on vaikeaa arvioida etukäteen, varsinkin jos budjetin tekee ensimmäistä kertaa. Tällaisia menoja ovat ruoka-, juoma-, vaate-, opinto-, harrastus- ja terveydenhoitomenu. Näistä menoista voit kerätä talteen kassakuitit, joiden summat myöhemmin kirjaat ylös. Muulla kuin käteisellä maksetut menot näkyvät myös pankin tiliotteessa.

Voit vapaasti luoda sellaisen tekniikan omalle kirjanpidollesi kuin haluat. Jos kaipaavat esimerkkejä, voit käydä esimerkiksi Marttojen sivuilla www.martat.fi josta löydät esimerkkilomakkeita budjetin tekoon.

Kortti vai käteinen

Käteistä automaattista, pankkikortti lompakossa vai luottokorttilasku odottamassa kuun lopussa? On monia maksutapoja ja jokainen meistä on erilainen. Voit valita tavan, joka sopii omaan elämäntilanteeseesi. Muista kuitenkin, että luotolla ostamisesta koituu sinulle aina lisää kuluja. Ilmaista lainaa ei ole. Tuotteen lopullinen hinta voi vaihdella riippuen siitä, minkälaisen maksutavan tuotteelle valitset. Kaupat voi tehdä esimerkiksi käteisellä, pankkikortilla, luottokortilla, lainalla tai osamaksulla. Voit itse valita omaan tilanteeseesi sopivan maksutavan, mutta muistathan, että velka on aina maksettava takaisin ja pidempi maksuaika tarkoittaa enemmän todellisia kuluja! Tarkista alta, minkälaisia maksutapoja on olemassa ja mitä niiden käyttäminen tarkoittaa.

Käteinen

Kun teet kaupat käteisellä, käytät joko rahaa tai jotain käteismaksukorttia. Luototon sirullinen pankkikortti, ns. debit-kortti on kansainvälinen. Debit-kortilla ei voi ostaa luotolla vaan korttiosotot ja automaattinosotot veloitetaan suoraan pankkitililtäsi. Debit-kortin käyttö voi jopa helpottaa säästämistä, kun maksat ostoksista vain niiden summan ilman että lompakkoon jää pyörimään helposti tuhlettavaa vaihtorahana saatuja kolikoita. Kannattaa tarkkailla tilin saldoa ja pitää huoli siitä, että tilillä myös on rahaa, jos maksat debit-kortilla. Pankki veloittaa tiliäsi jokaisesta tilinylityksestä.

Visa Electron –kortilla voit nostaa rahaa Visa-automaateista myös ulkomailla. Alaikäinen voi myös maksaa ostoksia kotimaassa ja ulkomailla. Nykyään yhä useammassa paikassa hyväksytään Visa Electron -kortti maksuvälineeksi. Alaikäinen voi saada kortin huoltajan suostumuksella.

Käyttelytilit soveltuvat päivittäisten raha-asioiden hoitotiliksi, kuten maksujen hoitamista varten. Ne sopivat hyvin palkka- tai eläketiliksi. Tiliin voi liittää luoton sekä erilaisia palveluita, kuten maksupalvelun, puhelinpalvelun ja päätepankin palvelujen käytön sekä tilinkäyttöä helpottavat erilaiset kortit. Tilille maksettavat korot vaihtelevat pankeittain.

Luotto ja lainat

Kun ostat luotolla, ostat velaksi. Luottokaupan voi tehdä maksuaikakortilla, luottokortilla, kauppojen omilla luottotileillä ja osamaksulla.

Luottokorttia voit käyttää ostosten ja palvelujen maksamiseen ja käteisen rahan nostoon automaateista. Luottokorttien käyttöehdot ovat korttikohtaisia. Ehtoja ovat esimerkiksi kortin kelpoisuus, luottoraja ja luoton takaisinmaksuaikataulu. Luottokortin korko on korollista ja luottoajan pituus vaihtelee noin kuukaudesta useisiin vuosiin. Kortteihin sisältyy usein kuluja, kuten tilinavaus-, tilinhoito- ja laskutuspalkkio tai vuosimaksu.

Maksuaikakortti on muun muassa Luottokunnan myöntämä Visa. Visa-kortin vuosimaksu on keskimäärin muutamia prosentteja sovitusta käyttörajasta. Ostoilta annetaan keskimäärin 45 päivän koroton maksuaika. Visa-kortille määritellään luotto-ostojen saldoraja ja korttiin voi hakea myös luotto-ominaisuuden, joka tarkoittaa sitä että voit maksaa luottoa pois myös 45 päivän korottoman ajan jälkeen, mutta joudut silloin maksamaan korkoa. Visa-korttia voi käyttää myös ulkomailla ostosten tekoon ja käteisen rahan nostoon automaateista.

Luotto-ominaisuuden voi yhdistää muihin kortteihin, esimerkiksi pankkikorttiin. Tällöin on kyse yhdistelmäkortista. Kun maksat ostoksia yhdistelmäkortilla, ilmoita maksaessasi myyjälle, mitä kortin ominaisuutta haluat käyttää (esim. haluatko että ostokset veloitetaan pankkikortin vai luottokortin puolelta). Yhdistelmäkorkeilla voit nostaa käteistä automaateista, jos kortissa on automaattikorttiominaisuus. Pankkikorttiin voi yhdistää esim. Eurocard-, MasterCard- tai Visa-kortin.

Luottokortin voi saada maksukykyinen täysi-ikäinen henkilö, jolla ei ole maksuhäiriömerkintöjä. Alaikäinen voi saada rinnakkaiskortin vanhempien korttiin. Korteista joutuu maksamaan vuosimaksua, tilinhoitomaksuja ja/tai muita kuluja. Kun hankit kortin, kannattaa tarkistaa huolella mitä kuluja joudut

maksamaan, vaikkeet edes käyttäisikään korttia ja mitä kuluja (korot jne) maksat tehdessäsi ostoksia luottokortilla.

Internetissä on tavallista käyttää maksuvälineenä luottokorttia. Muista kuitenkin noudattaa varovaisuutta, missä tilanteissa ja kenelle annat luottokorttitietosi.

Osamaksu

Osamaksulla ostaessasi maksat yleensä tietyn käteismaksun ja saat tavaran heti mukaasi. Laskun loppuosa suoritetaan useassa erässä. Tavaran lopullisesta hinnasta tulee kalliimpi kuin käteisellä ostettaessa, koska hintaan lisätään korkoa ja muita kuluja.

Kallis ei muutu halvaksi vain pidentämällä maksuaikaa!

Kuluttajaluotot

Kuluttajaluottoja voi saada pankista sekä luottokortti- ja rahoitusyhtiöistä. Erilaiset yritykset tarjoavat asiakkailleen mahdollisuutta tehdä sopimuksen luotolla maksusta (esimerkiksi kaupan luottokortit, tililuotot, pikaluotot). Tällainen maksuvaihtoehto voi aluksi vaikuttaa edulliselta jos katsoo pelkkää kuukausikorkoa tai kuukausilyhennysten määrää. Luottojen todelliset vuosikorot ovat erittäin korkeita ja lisäksi usein peritään tilinhoitomaksuja ja muita kuluja. Jos kuitenkin harkitset tällaisen luoton ottamista, on tärkeää selvittää luoton todellinen vuosikorko, jossa on laskettu yhteen kaikki luoton ottamisesta koituvat kustannukset.

Hyödykesidonnainen luotto on kuluttajaluotto, jonka myyjä itse tai joku hänen puolestaan (esimerkiksi rahoitusyhtiö) on antanut tietyn hyödykkeen hankkimista varten, esimerkiksi osamaksukauppa. Hyödykesidonnaiseksi luotoksi katsotaan myös luottokortilla maksaminen. Muun kuin myyjän myöntämä hyödykesidonnainen luotto antaa kuluttajalle lisäturvaa tavaroita tai palveluita hankittaessa: luoton antaja on myyjän lisäksi vastuussa kaupasta kuluttajan luoton antajille maksamaan rahamäärään saakka. Silloin kun tavara tai palvelu pitää maksaa etukäteen, esimerkiksi luottokortilla maksaminen antaa kuluttajalle merkittävää lisäturvaa – jos esimerkiksi verkkokaupasta tilattua tavaraa ei toimitetakaan tai lentomatka peruuntuu lentoyhtiön konkurssin vuoksi, kuluttaja voi kääntyä luottokorttiyhtiön puoleen ja saada takaisin maksamansa rahat.

Etukäteen maksettaessa luottokortti antaa lisäturvaa!

Laina ei ole ilmaista

Lainaksi otetusta rahasta tai osamaksukaupasta joutuu maksamaan korvausta eli korkoa. Koron määrä ilmoitetaan prosentteina (%). Olennaista on selvittää lainan todellinen vuosikorko eli korkoprosentti, joka saadaan laskemalla kaikki luotosta aiheutuvat kustannukset yhteen. Selvitettyäsi todellisen vuosikoron, voit verrata eri luottoja keskenään.

Vältä kalliita pienlainoja

Pikavipillä tarkoitetaan nopeasti saatavaa, vakuudetonta lainaa. Lainasummat ovat pieniä, muutamasta kymmenestä muutama sataan euroon. Laina-ajat ovat tyypillisesti viikon ja muutaman kuukauden välillä. Lainaa haetaan tavallisesti joko tekstiviestillä tai internetin välityksellä ja lainasumma on pankkitilillä jopa

muutaman minuutin kuluessa lainahakemuksen jättämisestä. Muihin luottoihin verrattuina pikavippien korot ovat valtavan suuria, vähintään satoja ja usein jopa tuhansia prosentteja.

Varmista aina lainaa ottaessasi, että ymmärrät, mitä laina loppujen lopuksi tulee maksamaan!

Jos sinulla on useita pienempiä lainoja, joista kaikista erikseen koituu korkomenoja ja lainanhoitokuluja, kannattaa pohtia lainojen yhdistämistä yhdeksi isommaksi lainaksi, jolla maksat pienemmät kerralla pois. Näin maksat ainoastaan yhden lainan lyhennykset ja kulut. Kysy tällaista mahdollisuutta esimerkiksi pankistasi.

Asuntolaina

Voisitko ostaa oman asunnon? Etenkin pääkaupunkiseudulla vuokrat hipovat pilviä ja ajatus oman asunnon maksamisesta houkuttelee enemmän kuin vuokraisännän kukkaron lihottaminen. Oma kämpä on kuitenkin suuri päätös, jota kannattaa harkita tarkasti.

Asuntolainan avulla on mahdollista hankkia oma asunto. Tuskin monellakaan on säästöissä asunnon ostoon tarvittavia summia. Kun päätät ottaa asuntolainan, sovit pankin kanssa asuntolainan määrästä ja lainaehdoista. Kannattaa kysyä tarjousta useasta pankista ja vertailla eri pankkien tarjoamia lainatarjouksia.

Lainan lyhennyksen suuruus riippuu lainan määrästä, laina-ajasta ja lyhennystavasta. Luotonottajan takaisinmaksukyvyllä, asiakassuhteella ja etukäteissäästämällä on vaikutusta luoton saamiseen ja luoton korkoon. Lainalle tarvitaan myös riittävät vakuudet. Vakuudeksi käy osa asunnon arvosta (yleensä n. 60-70%), mutta tarvitset lisäksi muitakin vakuuksia, kuten talletuksia, arvopapereita tai muuta helposti rahaksi muutettavaa omaisuutta.

Jos vakuutesi eivät riitä, valtio voi taata osan asuntolainastasi, jos olet hankkimassa omistusasuntoa. Valtion takaukseen eivät vaikuta lainanhakijan tulot, varallisuus, asunnon koko tai aikaisempi omistusasunto. Valtiontakauksesta sovitaan lainaneuvottelujen yhteydessä pankissa.

Kun joku toinen vastaa henkilökohtaisella omaisuudellaan lainanottajan velasta, puhutaan henkilötakauksesta. Pankilla on tällöin oikeus vaatia velan maksua takaajalta, jos lainanottaja ei pysty velkaansa maksamaan. Harkitse siis tarkkaan keneltä pyydät takausta ja etenkin kenen takaajaksi ryhdyt itse!

Asumisoikeusasunto ja osaomistusasunto

Asumisoikeusasunto ja osaomistusasunto ovat vaihtoehtoja omistusasunnon ostamiselle tai asunnon vuokraamiselle. Myös niiden hankintaan on mahdollista saada lainaa pankista.

Asuntolainan korko ja kustannukset

Kun harkitset luoton ottamista, ota huomioon kaikki luottoon liittyvät kustannukset ja muut ehdot. Luottojen korot ovat yleensä sidottu markkinakorkoihin, jolloin ne muuttuvat laina-aikana. Luottojen korot vaihtelevat pankista toiseen ja konttorista toiseen saman pankkiryhmänkin sisällä. Tarjousten kysely kannattaa!

Luotot on sidottu erilaisiin viitekorkoihin. Luoton korko muodostuu yleensä valitusta viitekorosta ja siihen lisätään asiakaskohtainen marginaalikorko. Marginaalin suuruudesta sopivat lainanottaja ja pankki

lainaneuvotteluissa ja sen suuruuteen vaikuttavat mm. oma säästöosuus, lainaan tuleva vakuus ja tunnollisuus aikaisempien lainojen hoidossa.

Lainanmaksutavat

Lainan voi maksaa takaisin usealla tavalla. Esimerkiksi jollakin seuraavista tavoista:

Tasalyhennys

Jos maksat lainaasi takaisin tasalyhennyksin, maksuerä koostuu kiinteästä lyhennysosasta sekä kertyneestä korosta. Koska lainan määrä pienenee joka lyhennyksen myötä, koron osuus pienenee myös (edellyttäen että korko ei nouse). Jos valitset tasalyhennyksen, tarvitset alussa enemmän rahaa yhden maksuerän hoitoon. Maksuerät pienenevät loppua kohti.

Annuiteetti eli tasaerälaina

Lainan takaisinmaksu tavallisena tasaerälainana eli annuiteetilla tarkoittaa, että alussa maksuerään sisältyvän lyhennyksen osuus on pienempi ja koron suurempi. Lainapääoman pienentyessä lyhennyksen osuus kasvaa ja koron osuus pienenee. Tällä tavoin ensimmäiset takaisinmaksuerät saadaan pienemmiksi kuin tasalyhenteisessä lainassa. Tavallisessa tasaerälainassa maksuerä on sama yhden koronmääräytymisjakson ajan. Mikäli lainan viitekorko on tarkistusjakson kuluessa noussut, lainan maksuerä on seuraavan tarkistusajanjakson ajan edellistä suurempi. Mikäli viitekorko on laskenut, maksuerä on pienempi.

Kiinteä tasaerälaina

Valittavana on myös kiinteä tasaerälaina, jonka maksuerä pysyy samana koko laina-ajan eikä vain koronmääräytymisjakson ajan. Jos lainan korko laskee, laina-aika lyhenee ja jos korko nousee, laina-aika pitenee.

Minkä näistä tavoista valitsee oman lainan takaisinmaksutavaksi, riippuu omasta elämäntilanteesta ja taloudellisesta tilanteesta. Kiinteän tasaerälainan etuna on, että tietää etukäteen lainanhoitokulut.

Lyhennyksistä vapaa aika

Kun sovit lainasta, voi siihen kesken laina-ajan tehdä myös muutoksia. Kaikki muutokset sovitaan lainanottajan ja pankin kesken. Voit saada lainaasi lyhennysvapaita kuukausia tai vuoden. Muista että korko pitää maksaa siltäkin ajalta, kun lainaa ei lyhennetä. Lisäksi pankki voi veloittaa palvelumaksun kaikista lainaan tehtävistä muutoksista.

Lainaturvavakuutus

Joskus pankki tarjoaa sinulle lainaturvavakuutusta. Tämä tarkoittaa lisäturvaa lainan takaisinmaksuun, jos sinua tai perhettäsi kohtaa onnettomuus, työttömyys, kuolema tai jokin tilanne jossa et pystykään maksamaan lainaa normaalisti takaisin. Lainaturvavakuutukset ovat kuitenkin kalliita ja nostavat vakuutuksen kuukausimaksua tuntuvasti. Mieti, mitä muut vakuutuksesi jo kattavat (esim. henkilövakuutus) ja pohdi tarvitsetko lainaturvavakuutusta.

Lisää tietoa mm.: www.fkl.fi www.ymparisto.fi www.kompassi.lasipalatsi Pankkien internet - sivut

Sijoittaminen

Jos sinulla on elämiskustannusten jälkeen jäänyt käyttöösi ylimääräistä rahaa, voit harkita sen sijoittamista osakkeisiin tai rahastoihin. Omistusasunnon hankitakin on sijoituskohde, samoin kuin arvopaperit. Sijoittamalla erilaisiin rahastoihin voi halutessaan esimerkiksi turvata omaa tulotasoaan eläkeiällä. Sijoittaminen on kuitenkin taitolaji ja kannattaa harkita tarkoin, kuinka paljon voi sijoittaa ja mihin. Ikinä ei kannata sijoittaa rahaa silloin, jos sijoitetun pääoman menettäminen esimerkiksi pörssikurssien heilahdellessa suistaisi oman talouden raiteiltaan. Sijoitetun rahan tulisi aina olla ns. "löysää rahaa".

Osakekaupat tehdään aina arvopaperinvälittäjän kautta. Ota yhteyttä pankkiisi tai pankkiiriliikkeeseen. Niissä neuvotaan, miten kauppa tehdään. Osakekaupan voi tehdä pankin konttorissa, puhelimitse tai internetin välityksellä. Kauppaa tehdessä pitää antaa toimeksianto osakkeiden ostamisesta tai myynnistä. Ostaja ja myyjä voivat asettaa hintarajat tai antaa välittäjälle oikeuden tehdä kauppa päivän hintaan.

Sijoitusrahaston osuuksia voi ostaa ottamalla yhteyttä rahastoyhtiöön. Pankit myyvät omia sijoitusrahastojaan ja muut rahastoyhtiöt samoin kukin vain omiaan. Sijoitusrahaston osakkeita ei voi itse valita. Sijoitusrahaston kaikkien omistajien osuudet koostuvat samoista osakkeista. Rahastoesitteestä selviää sijoituspolitiikka eli millaisiin osakkeisiin kyseinen rahasto sijoittaa.

Seuraava Osakesäästäjän muistilista on Pörssisäätiön sivuilta:

1. Sijoita ja toimi pitkällä tähtäimellä.

Lyhyellä tähtäimellä kurssiriski on suurempi kuin pitkällä aikavälillä, koska markkinoiden kaikkia muutoksia on mahdoton etukäteen ennustaa. Lyhytaikaisen sijoituksen tuotto riippuu onnesta ja osaamisesta.

2. Sijoita osakkeisiin "kärsivällistä" rahaa.

Kannattaa pitää mielessä, että on ostanut osakkeita pitkän tähtäimen säästökohteeksi. Jos kuitenkin on sitä mieltä, että yhtiö ei ole enää hyvä kohde, kannattaa myydä. Tuottomahdollisuudet paranevat ja tappioriski vähenee, jos myyntiajankohdan voi valita eli myydä, kun kurssit ovat korkealla.

3. Sijoita niin, että otat huomioon koko varallisuutesi jakauman.

Osakesijoitus on vain yksi osa varallisuutta. Kaikkia munia ei ole hyvä panna samaan koriin. Varaudu siihen, että jos jokin sijoitus aiheuttaa tappioita, koko taloutesi ei kärsi. Osakesijoitusten lisäksi kannattaa osa varoista pitää korkokohteissa: talletuksina tai joukkolainoissa. Näin voi varautua markkinariskiin.

4. Sijoita niin, että otat itsellesi sopivan määrän riskiä.

Perusasia riskinotossa on oma riskinsietokyky. Voi miettiä onko luonteeltaan riskejä sietävää vai karttavaa tyyppiä. Sellaisia rahoja, joista ei ole varaa menettää senttiäkään, ei pidä sijoittaa osakkeisiin. Toisaalta jos haluaa saada parempaa tuottoa kuin esimerkiksi valtion obligaatioista on saatavissa, on otettava riskejä. Ottamalla hallittuja riskejä voi parantaa sijoituksensa tuottoa. Suurten riskien kohteisiin on viisasta sijoittaa korkeintaan sen verran kuin voi menettää. Riski sisältää sekä uhan että mahdollisuuden. Uhka merkitsee sitä, että sijoituksesta voi menettää osan tai pahimmillaan kaiken. Mahdollisuus taas merkitsee, että parhaimmillaan sijoituksen voi moninkertaistaa. Sijoittaminen lainavaroilla lisää riskiä huomattavasti.

5. Sijoita niin, että kiinnität huomiota sijoituksen likviditeettiin eli siihen, miten nopeasti rahat ovat irrotettavissa.

Jos tiedät, että voi tarvita säästösi nopeasti muuhun käyttöön, kannattaa siihen varautua pitämällä rahaa esimerkiksi tilillä. Lisäksi on hyvä olla nopeasti käteiseksi muuttuvaa omaisuutta äkillisiin, ennalta arvaamattomiin tarpeisiin. Asunnoista ja kiinteistöistä rahojen irrottaminen voi viedä kuukausia.

6. Sijoita säännöllisesti, jolloin ostat eri hintoihin ja vältät riskin, että sijoitat vain korkeaan hintaan.

Osakekurssien nousun ja laskun käännekohtien ennustaminen on erittäin vaikeaa. Jos odottaa parasta ajankohtaa, voi aina myöhästyä osto- ja myyntipäätöksissään. Sijoittamalla säännöllisesti ajoituksen merkitys vähenee.

7. Sijoita 5-10 yhtiöön, jotka ovat eri toimialoilta eli hajauta osakesalkku.

Ostamalla usean yhtiön osakkeita hyvät sijoitukset korvaavat heikompia ja koko sijoituksen tuotto on ehkä hyvä. Jos osaisi vainuta parhaan nousijan, voittaisi eniten, mutta todennäköisyys valita suurin putoaja on yhtä suuri. Yhteen osakkeeseen sijoittaminen on arpapeliä. Sijoittamalla 5-10 eri toimialalla toimivaan yhtiöön saavutetaan jo suuri osa hajautushyödyistä. Näin varaudutaan yrittäjäriskiin.

8. Sijoita taloudellisesti eli kiinnitä huomiota kulujen osuuteen.

Osakkeiden ostoista ja myynneistä sekä arvo-osuustilin pidosta peritään palkkiot, jotka vievät kovin pienten sijoitusten tuotosta useamman prosenttiyksikön. Yhteen osakkeeseen tai osakesarjaan kannattaisi sijoittaa vähintään noin 1 700 - 2 500 euroa, jotta kulujen osuus jäisi kohtuulliseksi.

9. Sijoita osakerahastoon, jos sinulla ei ole aikaa tai taitoa seurata itse sijoituskohteita ja markkinoiden tapahtumia. Sijoitusrahastot sopivat myös pienehköihin sijoituksiin.

Osakkeisiin sijoittava sijoitusrahasto on hyvä vaihtoehto suoralle osakesijoittamiselle, koska rahasto-osuuden omistaja pääsee osalliseksi jo valmiiksi hajautetusta osakesalkusta, jota ammattilainen hoitaa.

10. Sijoita ja seuraa markkinoita. Sijoittamisen maailma on mielenkiintoinen ja tarjoaa lukuisia mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen.

Markkinoiden seuraaminen on hyödyllistä ja ennen pitkää myös mielenkiintoista. On hyvä oppia tuntemaan osakemarkkinoiden ja koko kansantalouden keskinäiset riippuvuudet. Uusien sijoitusmahdollisuuksien ja myös myyntiajankohtien huomaamiseksi kannattaa seurata, mitä markkinoilla tapahtuu.

Katso lisää: www.porssisaatio.fi

Sijoittajien korvausrahasto

www.sijoittajienkorvausrahasto.fi

www.valistunutsijoittaja.com

Tarkkana verkkokaupassa

Lukko ja luottokorttiNetin kautta voi tilata suuren määrän erilaisia tavaroita ja palveluita. Osan tavaroista tuo perille posti, osa tulee kotiin verkon välityksellä. Yleisesti verkkokaupan kautta hankittavia tuotteita ovat CD- ja DVD-levyt, kirjat, vaatteet, tietokoneet ja niiden oheislaitteet. Seuraavassa on joitakin vinkkejä, joiden avulla pystyt varmistamaan onnistuneen verkko-ostoksen.

Epäile markkinointia

Välillä mainoksissa tai sinulle (ja parille miljoonalle muulle) lähetetyssä henkilökohtaisessa sähköpostissa kerrotaan aivan upeasta, ihmeellisestä ja mahtavasta tuotteesta, joka on vielä kaiken lisäksi uskomattoman edullinen. Tällaisiin väitteisiin kannattaa suhtautua epäillen. Jos tarjous tuntuu liian hyvältä ollakseen totta, se ei yleensä ole totta.

Roskapostitus on yksi keino markkinoida tuotteita kuluttajille. Jos sinulle tulee sähköpostiin ilman lupaasi viesti, jossa yritetään myydä jotain tuotetta, ei kannata milloinkaan ostaa. Ostamalla sinä vain yllytät roskapostittajia. Lisäksi roskapostin lähettäminen on rikos, joten roskapostittajat eivät anna myyjän oikeita tietoja ja kun kaupassa tulee ongelmia, myyjää ei pysty tavoittamaan ongelmien selvittämiseksi.

Kaikki markkinointi ei ole avointa, vaan se voidaan naamioida asiallista tietoa antavaksi sivustoksi. Jos jollain riippumattomaksi väitetyllä sivustolla kehutaan estottomasti nimeltä mainittua tuotetta, kannattaa epäillä sivuilla annetun tiedon puolueettomuutta.

Ota selvää kenen kanssa olet tekemisissä

Ennen kaupantekoa kannattaa nähdä vähän vaivaa ja selvittää joitakin perustietoja myyjästä. Verkkosivulla tulisi olla ainakin seuraavat tiedot kauppiasta:

- yrityksen nimi
- kotipaikka
- käyntiosoite
- puhelinnumero
- pelkän sähköposti- tai postilokero-osoitteen kanssa ei kauppaa kannata käydä.

Tiedä mitä ostat

Verkkokaupassa tuotteeseen tai palveluun ei pääse itse tutustumaan vaan ostaja on myyjän antamien tietojen varassa. Tietojen pitää olla helposti löydettävissä, niiden pitää olla riittävän tarkat päätöksen tekemiseen ja, niiden on pidettävä paikkansa. Lisäksi tiedot pitää ilmoittaa selkeällä, helposti ymmärrettävällä tavalla.

Ulkomailta ostettaessa kannattaa olla erityisen tarkka. Vaatteiden ja kenkien kokomerkinnot voivat olla erilaisia ja tilattu vaate ei soviakaan taika verkosta tuleva sähkövirta on erilaista kuin Suomessa ja niiden maiden markkinoille tarkoitetut sähkölaitteet eivät toimikaan täällä. Samoin DVD-levyjen aluekoodit voivat estää niiden katselemisen Suomesta ostetuilla laitteilla. Ennen ostamista onkin hyvä selvittää nämä asiat, ettei tulisi ikäviä yllätyksiä.

Jos jokin jää epäselväksi, kannattaa ottaa yhteyttä myyjään ennen kaupantekoa ja pyytää lisätietoja tai tarkennuksia.

Tiedä mitä maksat

Merkittävä syy verkkokaupan käyttämiseen on, että sieltä saa tavaroita ja palveluita edullisemmin kuin muualta. Jotta välttyisi ikäviltä yllätyksiltä, kannattaa kuitenkin olla huolellinen ja ottaa selvää mitä mahdollisia lisäkuluja kauppaan sisältyy ja voiko lisäksi tulla joitakin maksuja ulkopuolisille.

Palvelua, esimerkiksi jonkin nettisivuston käyttöoikeutta, ostettaessa kannattaa tarkistaa ostaako oikeuden vain kerran tietyksi ajaksi vai veloitetaanko luottokorttia jatkuvasti tietyin väliajoin ja miten tällaisesta jatkuvasta sopimuksesta pääsee halutessaan eroon.

Tavaran hinta voi riippua maksutavasta, esimerkiksi maksamalla tuotteen ennakkoon hinta voi olla halvempi kuin jälkikäteen maksettaessa. Postiennakolla maksettaessa postiennakkomaksu lisätään aina hintaan.

Tavarat pitää aina toimittaa ostajalle ja kuljetuskustannukset lisätään hintaan. Kauppiaalla voi olla tarjolla erihintaisia vaihtoehtoja kuljetukselle, mitä nopeampi kuljetus on sitä kalliimmaksi se tulee. Kannattaa miettiä mikä itselle sopii parhaiten. Silloin kun kauppiaalla on toimipaikka lähellä, kannattaa selvittää voiko tavarahan noutaa itse sieltä ja säästää kuljetusmaksun.

Ostettaessa ulkomailta voivat valuuttakurssit tuottaa yllätyksiä ja tavarahan lopullista hintaa euroina ei voi tarkasti tietää etukäteen. Tarkempaa tietoa löytyy täältä.

Kun tavaroita tilataan Euroopan unionin ulkopuolelta, ostajan on maksettava tavarasta tullia ja arvonlisäveroa. Tullin suuruus on eri tavaroilla erilainen, esimerkiksi DVD-levyillä se on 3,5 % ja vaatteilla 12 tai 12,2 % niiden hinnasta; kirjoista ei tarvitse maksaa lainkaan tullia. Arvonlisävero on yleensä 22 % tavarahan hinnasta, kirjoilla se on 8 %. Alle 10 €:n suuruisia tulleja ja veroja ei tarvitse maksaa.

Ota selvää kaupan ehdoista

Ennen kaupan tekemistä kannattaa ottaa selvää kaupan ehdoista. Tärkeitä tietoja ovat ainakin seuraavat:

- tilauksen sisältö
- kokonaishinta
- maksuehdot ja -tapa
- tiedot takuusta ja huollosta
- miten menetellä, jos tuote on viallinen
- tuotteen palautus
- hyvitys
- voiko virheetöntä tuotetta palauttaa tai vaihtaa
- jos kyseessä on jatkuva sopimus (lehtitilaus, nettisivuston käyttöoikeus), miten sopimus irtisanotaan

Maksa turvallisesti

Maksamiseen liittyy verkkokaupassa riskejä. Jos maksat palvelusta tai tuotteesta ennakkoon, et voi olla varma, saatko koskaan maksamaasi tuotetta tai palvelua. Myös sinun lähettämiäsi luottokorttitietoja voidaan käyttää väärin. Jos et ole varma myyjän luotettavuudesta, ei kannata ostaa. Oikeuksien perääminen varsinkin ulkomailta on käytännössä mahdotonta. Verkkokaupassa on käytössä ainakin seuraavanlaisia maksutapoja:

- Lasku tulee tavarankäytön mukana. Turvallisin tapa maksaa verkkokaupassa, sinulla on aikaa tutustua tuotteeseen ennen maksua ja jos olet tyytymätön tavarahan, voit pidättäytyä maksusta. Myös virheettömän tavarankäytön palautus on vaivatonta. Toimii vain Suomesta ostettaessa.
- Postiennakko. Tavarankäytön tullessa postiin, kotiin tulee ilmoitus ja tavarankäytön saa postista kun on ensin maksanut sen. Postiennakkosta tulee lisäkuluja postiennakkomaksun verran. Toimii pohjoismaissa.
- Verkkotilisiirto. Tavara maksetaan oman pankin verkkopalvelun välityksellä myyjän pankkitilille. Usein tavara on maksettava ennen sen toimittamista. Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen sisällä.
- Luottokortti. Kansainvälisessä verkkokaupassa yleisin maksutapa. Tilaukseen merkitään luottokortin numero. Myyjä veloittaa maksun luottokorttiyhtiöltä, joka veloittaa ostajaa normaalissa luottokorttilaskussa. Luottokortin tiedot on lähetettävä salattua yhteyttä käyttäen. Salattun yhteyden tunnistaa siitä, että osoitteen alussa on s-kirjain: <https://www.xxx.fi> ja selaimesta riippuen joko ruudun alareunassa tai osoitekentässä on lukko-symboli. Luottokortin tietoja ei pidä koskaan lähettää salaamatonta sähköpostiyhteyttä käyttäen. Luottokorttiyhtiö saattaa joissakin tapauksissa olla vastuussa, jos tavarassa tai palvelussa on virhe.
- Maksuvälityspalvelu (esim. PayPal). Ostajalla ja myyjällä on tili maksuvälityspalvelussa. Ostaja siirtää maksun omalta tililtään myyjän tilille. Toimii maailmanlaajuisesti. Palvelua voi käyttää vaikka ei omista luottokorttia. Myyjä ei saa luottokorttitietoja.

Huolehdi yksityisyydestäsi

Myyjä tarvitsee verkkokaupassa tietoja sinusta. Luotettavan verkkokauppiaan nettisivulla kerrotaan miten sinun tietojasi käytetään ja säilytetään. Kunnollinen kauppias kysyy, haluatko saada mainoksia tai tiedotteita sähköpostin välityksellä tai muuta kautta. Sinä teet itse päätöksen haluatko vai et.

Henkilötiedot ovat nykymaailmassa kauppataivaraa ja osa kauppiasta voi myydä sinunkin tietosi, esimerkiksi roskapostittajat ovat kiinnostuneita sähköpostiosoitteista. Joe et täysin luota myyjän henkilötietojen käsittelyyn, voit avata jossain ilmaisessa sähköpostipalvelussa tilin, joka on helppo hylätä sitten, kun sinne alkaa tulla liikaa roskapostia.

Ole selvillä oikeuksistasi

Verkkokauppa on etäkauppaa ja siihen pätevät etäkaupan säännöt. Suomessa ja Euroopan unionin alueella ovat voimassa seuraavat säännöt:

- Kaupan tekemisen jälkeen on toimitettava tilausvahvistus joko sähköisessä tai kirjallisessa muodossa.
- Tilausvahvistuksen puuttuminen pidentää ostajan peruutusaikaa.
- Tilattu tavara on toimitettava 30 päivän kuluessa kaupan syntyisestä, jollei ole sovittu toisin.
- Kauppa on mahdollista peruuttaa ja virheetönkin tavara voidaan palauttaa. Suomessa peruutusaika on 14 päivää ja EU:n alueella vähintään 7 työpäivää.
- Poikkeuksena ovat esimerkiksi sinetöityinä myydyt tietokoneohjelmat ja DVD-elokuvat, jotka on avattu.
- Kauppahinta on palautettava 30 päivän kuluessa kaupan peruuttamisesta.

Euroopan unionin ulkopuolella sääntely on erilaista ja esimerkiksi virheetöntä tavaraa ei voi yleensä palauttaa, jollei myyjä ole erikseen antanut tätä oikeutta.

Pulassa?

Laskut on tarkoitus maksaa eräpäivään mennessä, eikö totta? Jos eräpäivä kuitenkin oli ja meni, eikä rahaa vielä ole tiedossa, tilanne on vielä pelastettavissa! Tärkeintä on toimia nopeasti, kun huomaa ettei pystykään maksamaan laskua. Antamalla asian vain olla joutuu pian huomaamaan, että alkuperäinen lasku onkin kasvanut nopeasti todella suureksi.

Tili näyttää nollaa ja laskut odottavat – mikä eteen?

Laskut tulee maksaa laskuun merkittyyn eräpäivään mennessä. Jos löydät unohtuneen laskun paperipinojen alta, maksa se heti kun huomaat sen jääneen maksamatta. Maksun saaja voi periä sinulta viivästyskorkoa ja muistutuskustannuksia eräpäivän ylittäneestä ajasta.

Jos jostain syystä et pysty maksamaan laskua, tartu rohkeasti puhelimeen, soita maksun saajalle ja kerro tilanteestasi. Usein yhteistyöhalukkuutta arvostetaan ja voit sopia uudesta maksuaikataulusta. Muista pyytää uusi maksusuunnitelma kirjallisena! Mainitse myös, jos maksuvaikeutesi johtuvat vaikkapa sairaudesta tai työttömyydestä.

Ennen kaikkea muista aina ottaa yhteyttä velkojaan jos huomaat ettet pystykään maksamaan laskua! Neuvottelemalla uudesta maksusuunnitelmasta voit välttyä huomattavilta kuluilta, joita alkaa kertyä heti eräpäivän mentyä jos et tee asialle mitään.

Laskun loppusumma kasvaa koko ajan, kunnes sen maksaa. Kuluja kertyy tässä järjestyksessä:

- viivästyskorko
- viivästys- tai muistutusmaksut velkojalle
- perintätoimiston perintäkulut
- tuomioistuimen käsittelymaksut
- velkojan oikeudenkäyntikulut
- ulosottomaksut

Missä järjestyksessä laskut kannattaa maksaa?

Jos rahat eivät riitä ja kaikkia laskuja ei pysty maksamaan eräpäivänä, kannattaa laskut laittaa tärkeysjärjestykseen. Ensisijaisesti on huolehdittava välttämättömistä menoista ja sellaisista laskuista joiden maksamatta jättäminen vaikeuttaa merkittävästi elämää:

1. Asuminen (vuokra, sähkö, vesi)
2. Muut välttämättömät menot (ruoka, puhelin, lääkkeet, päivähoido, vakuutukset)
3. Lopuksi muut laskut

Pienet laskut ja velat kannattaa hoitaa ennen suuria, koska perinnässä niistä aiheutuu suhteellisesti enemmän lisäkustannuksia. Kalliit luotot kannattaa lyhentää ennen halvempia.

Perintä

Jos et ole maksanut laskua merkittyytyn eräpäivään mennessä, maksun saaja lähettää sinulle vähintään yhden maksumuistutuksen eli "karhukirjeen". Tähän mennessä laskun summa kasvaa viivästyskoron ja muistutuskulujen verran.

Jos et vieläkään maksa laskua tai ota yhteyttä maksun saajaan, voi velkoja siirtää asian perintätoimiston hoitoon. Ennen perintään siirtoa tulee viimeisestä maksumuistutuksesta tulla kuluneeksi vähintään 14 vrk. Perintä voi siis käynnistyä n. kuukauden sisällä siitä kun lasku on erääntynyt. Nyt laskun summaan lisätään korkojen lisäksi myös perintätoimiston kulut.

Perintätoimistokin lähettää sinulle vähintään yhden maksuvaatimuksen. Muista että myös perintätoimiston kanssa voi neuvotella! Sopiminen on aina viisaampaa kuin se, että asia etenee käräjäoikeuteen. Perinnästä aiheutuvien kulujen ja viivästyskoron enimmäismäärät on säädelty laissa.

Ulosotto

Jos laskua ei ole perintätoimistonkaan muistutusten jälkeen maksettu, asia etenee käräjäoikeuteen. Velkoja hakee oikeuden tuomiota, jotta saisi rahansa pois. Jos laskun maksuun ei vieläkään löydy rahaa, oikeus tuomitsee velan ulosottoon. Ulosotto tarkoittaa sitä, että sinulta ulosmitataan omaisuutta tai tuloja, niin kauan että olet maksanut laskusi. Oikeudenkäyntikulut lisätään saatavaan kun velka on siirtynyt käräjäoikeuteen. Laskuusi kilahtaa taas lisää maksettavaa, tällä kertaa oikeudenkäynnin kulut ja myöhemmin ulosottomaksut.

Maksuhäiriömerkintä

Oikeuden päätöksen jälkeen saat merkinnän myös maksuhäiriörekisteriin. Kun ensimmäinen merkintä tehdään rekisteriin, siitä tulee postitse ilmoitus.

Maksuhäiriömerkintä vaikeuttaa elämää monella tavalla. Et yleensä voi saada uutta pankki- tai opintolainaa tai luottokorttia (myös muiden maksukorttien saaminen on vaikeaa), etkä voi ostaa tavaroita osamaksulla. Vuokra-asunnon saanti vaikeutuu, kännykkäliittymän tai nettiyhteyden saaminen vaatii joko vakuuden tai ennakkomaksun maksamista, vakuutusten saanti vaikeutuu ja jopa työpaikan saanti voi olla hankalaa.

Jos sinulla on luottokortti, jonka laskua et ole maksanut tai jätät osamaksulla ostetun tuotteen erät maksamatta, maksuhäiriörekisteriin tulee merkintä kahdeksi vuodeksi. Lisäksi luotonantaja voi ottaa luottokorttisi pois. Neljän vuoden merkintä kirjataan rekisteriin, jos tapaus on edennyt oikeuteen asti ja viiden vuoden jos sinut on todettu varattomaksi.

Maksuhäiriömerkintä vaikuttaa elämään usein vielä velan maksamisen jälkeenkin. Maksuhäiriömerkintä säilyy rekisterissä kahdesta neljään vuoteen sen tekemisestä.

Velan summa ei ratkaise rekisteriin joutumista. Laskun maksukaan merkinnän saamisen jälkeen ei poista merkintää rekisteristä, vaikka laskun maksaisi pois heti. Rekisteriin voidaan kuitenkin kirjata että olet maksanut laskun. Uusi merkintä lykkää uudelleen pääsyäsi pois listalta.

Jokainen voi tarkistaa omat luottotietonsa maksutta kerran vuodessa. Se tapahtuu lähettämällä Suomen Asiakastieto Oy:lle vapaamuotoinen kirjallinen hakemus tai käymällä rekisterin pitäjän luona.

Maksamattomat kännykkälaskut ovat usein syynä nuorten maksuhäiriömerkintöihin. Oletko koskaan laskenut, kuinka paljon rahaa vuodessa kuluu puhelinlaskuihin? Voit säästää vaihtamalla operaattorisi sellaiseen, joka vastaa parhaiten juuri sinun tarpeitasi. Operaattoreilla on erilaisia tarjouksia.

Sakot, verot ja osa vakuutusmaksuista

Jotkut laskut voivat mennä suoraan ulosottoon, ilman että tarvitaan oikeuden tuomiota. Näitä ovat esimerkiksi sakot, verot ja osa vakuutusmaksuista, joiden periminen etenee nopeammin kuin muiden laskujen. Jos maksamatonta sakkoa ei maksa ulosottomiehellekään, on vaarana jopa vankila. Tuomioistuimien voi muuttaa maksamattoman sakon vankeusrangaistukseksi. Muista kuitenkin että sakossa on kyseessä rangaistus, ostoksesta maksamatta jääneestä laskusta et saa vankeutta.

Mistä apua?

Talous- ja velkaneuvonta

Talous- ja velkaneuvonta on lakisääteinen, asiakkaille maksuton palvelu. Velkaneuvonnassa avustetaan asiakkaita taloudellisen tilanteen selvittämisessä ja sopimusneuvotteluissa velkojien kanssa.

Velkajärjestelyssä on tarkoitus järjestellä velkojen maksaminen velallisen maksukyvyyn mukaiseksi. Tarkoitus on, että velalliselle jää velkojen maksun jälkeen tietty lailla vahvistettu määrä varoja elämiseen ja asumiseen.

Neuvontaa järjestävät ensisijaisesti kunnat. Useammalla kunnalla saattaa olla yhteinen neuvoja. Oman kuntasi talous- ja velkaneuvojan löydät esimerkiksi oman kuntasi verkkosivuilta.

Talous- ja velkaneuvojat auttavat

- velkatilanteen kartoittamisessa ja kertovat erilaisista tukipalveluista sekä velkojen järjestelymahdollisuuksista
- neuvotteluissa velkojien kanssa
- maksuaikataulujen ja velkojen järjestelyssä
- tuomioistuimelle tehtävän velkajärjestelyhakemuksen ja maksuohjelman laatimisessa ja tarkistamisessa

Takuu-Säätiö

Velkaongelmiin liittyvistä asioista voi kysyä esimerkiksi Takuu-Säätiön maksuttomalta Velkalinjalta. Voit soittaa maksutta Takuu-Säätiön neuvontanumeroon 0800 9 8009 kaikkialta Suomesta. Neuvontanumero palvelee ma-pe klo 10-14. Lisätietoja Takuu-Säätiön kotisivuilta.

Oikeudelliset palvelut

Velka-asioissa voi joskus tarvita myös oikeudellista apua. Sitä tarjoavat asianajajat ja muut lakimiehet. Valtion oikeusaputoimistoista on suurimmalla osalla suomalaisista mahdollista saada tuloista riippuen kokonaan ilmaista tai valtion osittain maksamaa oikeusapua. Pienituloisen on mahdollista saada tietyin edellytyksin joko kokonaan tai osittain maksuton oikeudenkäynti. Avustajan palkkio maksetaan tällöin joko kokonaan tai osittain valtion varoista. Usein myös esimerkiksi kotivakuutuksiin sisältyy oikeusturvavakuutus, joka korvaa asianajajan tai muun lakimiehen palkkion ja muut mahdolliset oikeudenkäyntikulut.

Mistä tukea elämiseen?

Rahoitusta opintoihin tai korvausta yllättävän irtisanomisen jälkeen: elämässä tulee eteen tilanteita, jolloin ei pärjääkään yksin ja omilla tuloillaan. Silloin on mahdollista saada tukea valtiolta erilaisilla tulonsiirroilla.

Tukien tarkoituksena on auttaa elämän käännekohtissa ja taata toimeentulo silloin, kun elämässä on jaksoja jolloin oma talouden tulot eivät muuten riittäisi. Tarkista, oletko oikeutettu saamaan jotakin tukea! Yleisimpiä tukia maksavat Kela ja sosiaalitoimisto.

Opintotuki

Opintotuki = opintoraha + asumislisä + opintolaina

Opintoraha

- Olet oikeutettu opintorahaan seuraavasta kuukaudesta alkaen jona täytät 17 vuotta, kun opiskelet päätoimisesti.
- Valtio maksaa opintorahaa tukeakseen opiskeluasi. Opintoraha maksetaan kuukausittain.
- Opintorahaa ei tarvitse maksaa takaisin, mutta opintorahasta menee veroa. Opintorahan veroprosentti määräytyy automaattisesti (se ei siis liity palkasta maksamaasi veroprosenttiin) ja verot on vähennetty opintorahan määrästä jo kun se saapuu pankkitilillesi.
- Opintorahan suuruus määräytyy hakijan iän, koulutusasteen, asumismuodon ja siviilisäädyn mukaan.
- Vanhempien tulot vaikuttavat opintorahan määrään, jos opiskelet toisen asteen oppilaitoksessa, olet perheetön ja alle 20-vuotias.

Tärkeää! Jos käyt töissä sekä opiskelet ja nostat opintotukea samaan aikaan, täytyy sinun olla huolellinen ettei yhteenlasketut ansio- ja pääomatulosi ylitä niille asetettua tulorajaa. Opiskelija voi itse valita, kuinka monelta kuukaudelta nostaa tukea. Tuloraja on sitä korkeampi, mitä vähemmän ottaa tukea vastaan.

Tulorajat voit tarkistaa Kelan sivuilta www.kela.fi

Jos tulo raja ylittyy, joudut maksamaan saamasi tuen takaisin niin monelta kuukaudelta kuin sitä on maksettu liikaa. Takaisin perittävään summaan lisätään 15 prosentin korotus. Huomaa että opintorahan lisäksi joudut maksamaan takaisin myös opintotuen asumislisän!

Parhaiten opintotuen takaisinmaksulta välttyy tarkalla kirjanpidolla. Omista tuloista pysyy perillä säilyttämällä palkkakuitit ja pitämällä esim. Excel-taulukkoa saamistaan palkoista.

Jos sinulla on osakkeita tai olet sijoittanut varallisuutta rahastoihin, muista että näistä saadut tuotot (osingot, myyntivoitot ja rahastojen maksamat tuotto-osuudet) ovat pääomatuloa. Ansiotulojen lisäksi myös pääomatulot vaikuttavat opintotuen maksuun.

Opintotuen asumislisä

Asumislisää voi hakea päätoiminen, lapseton ja kotoa poismuuttanut opiskelija, joka on oikeutettu myös opintotukeen. Asumislisällä valtio tukee opiskelijan asumista. Asumislisä maksetaan kuukausittain, yleensä opintorahan yhteydessä. Asumislisästä ei mene veroa. Asumislisää ei makseta niiltä kesäkuukausilta, jolloin opiskelija ei saa opintotukea.

Opiskelijan omat tulot vaikuttavat oikeuteen saada asumislisää samoin kuin opintorahassa. Myös samassa asunnossa asuvan avio- tai avopuolison tulot otetaan huomioon. Vanhempien tulot vaikuttavat vain perheettömällä alle 18-vuotiaalla opiskelijalla, joka opiskelee toisen asteen oppilaitoksessa.

Opintolaina

- Opintolaina on valtion takaamaa lainaa.
- Opintolainaa voit saada, jos olet oikeutettu opintorahaan.
- Voit kuitenkin saada opintolainaa, vaikka ei ole oikeutettu opintorahaan, jos olet 18–19-vuotias, et asu vanhempasi luona, opiskelet toisen asteen oppilaitoksessa ja et voi saada opintorahaa vanhempiesi tulojen perusteella tai
- olet alle 17-vuotias, et asu vanhempasi luona, opiskelet muussa oppilaitoksessa kuin lukiossa ja et voi saada opintorahaa, koska olet oikeutettu lapsilisään. Voit saada lainatakauksen riippuen vanhempiesi tuloista.

Maksuhäiriömerkintä estää pääsääntöisesti opintolainan saamisen. Saadaksesi lainaa tarvitset valtion takauspäättökseen, joka haetaan opintotukihakemuksella Kelasta. Kun olet saanut takauspäättökseen, voit hakea lainaa pankistasi. Muista että opintolaina on lainaa, joka on maksettava takaisin. Lainasta, myös opintolainasta kertyy kuluja ja korkoja. Lainaehtot saattavat vaihdella eri pankkien välillä ja korkotaso määräytyy lainanottohetken mukaan. Kun sovit lainasta, kysy virkailijalta rohkeasti jos jokin asia on jäänyt sinulle epäselväksi.

Yleinen asumistuki

Jos et ole opiskelija tai oikeutettu saamaan opintotuen asumislisää, voit pienituloisena hakea yleistä asumistukea. Valtio maksaa yleistä asumistukea, jotta pienilläkin tuloilla on mahdollista asua kohtuullisesti. Yleistä asumistukea voi saada vakinaiseen vuokra-, asumisoikeus- tai omistusasuntoon. Tuki myönnetään yhteisesti kaikille samassa asunnossa asuville (=ruokakunta). Asumistuen määrä on tapauskohtainen. Asumistukeen vaikuttavat asumismenot, tulot ja varallisuus. Niiden perusteella lasketaan perusomavastuu. Asumistukea voi saada omavastuun ylittävältä osalta. Asumistuesta ei mene veroa. Yleistä asumistukea voit hakea oman paikkakuntasi Kelasta. Hakemusta varten tarvitset mm. palkkatietosi (viimeisin tilinauha), isännöitsijän todistuksen asumisesta, tiedot mahdollisista pankkilainoista jne. Tarvittavat liitteet näet varsinaisesta hakemuslomakkeesta.

Kun sinulle on myönnetty asumistuki, muista ilmoittaa Kelaan, jos esim. palkkatulosi muuttuvat yllättäen. Voit itse arvioida mahdollista asumistukeasi Kelan sivuilta löytyvällä laskurilla. Ruokakunnan muodostavat kaikki samassa asunnossa asuvat henkilöt. Jos asunnossa asuvat henkilöt ovat kuitenkin vuokranneet osan asunnosta omilla erillisillä vuokrasopimuksillaan, heidän ei katsota kuuluvan samaan ruokakuntaan. Asumistuki myönnetään ruokakunnalle yhteisesti. Asumistukeen kuuluu ruokakunnan tulojen perusteella määräytyvä perusomavastuu. Asumistuki maksetaan perusomavastuun ylittävältä osalta. Valtioneuvosto vahvistaa vuosittain asumistuen perusteet, mm. ruokakunnan yhteisten tulojen perusteella perusomavastuut, asumismenojen kohtuulliset enimmäismäärät yms. asumistukeen vaikuttavat seikat. Asumistuki valtion rahoittama eikä se ole veronalaista tuloa.

Lapsilisä

Lapsilisää maksetaan huoltajalle kunnes nuori on täyttänyt 17 vuotta. Sen jälkeen elämiseen on mahdollista saada muita tukia.

Työttömyyspäiväraha ja työmarkkinatuki

Suomessa asuvalla, työssä olleella työttömällä työnhakijalla on oikeus saada työttömyyspäivärahaa. Kelan maksamaa peruspäivärahaa ja työttömyyskassojen maksamaa ansiopäivärahaa maksetaan pääosin samoin edellytyksin.

Työttömyyspäivärahaa voi saada 17 - 64-vuotias työtön, joka

- asuu Suomessa
- ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi työvoimatoimistoon
- hakee kokoaikatyötä
- on työkykyinen ja työmarkkinoiden käytettävissä
- täyttää työssäoloehdon

Työmarkkinatuki on tarkoitettu:

- Työttömälle, joka tulee ensi kertaa työmarkkinoille tai joka ei ole ollut viime aikoina töissä (= ei täytä työssäoloehto).
- Työttömälle, joka ei voi enää saada perus- tai ansiopäivärahaa.

Toisin kuin työttömyyspäiväraha työmarkkinatuki on tarveharkintainen, eli tuen suuruuteen vaikuttavat omien tulojen lisäksi myös puolison ja vanhempien tulot, jos tuen saaja asuu heidän kanssaan samassa taloudessa. Työmarkkinatuen kestoa ei ole rajoitettu.

Ansiosidonnainen päiväraha

Ansiosidonnainen päiväraha muodostuu peruspäivärahan suuruudesta perusosasta sekä tulojen mukaan määräytyvästä ansio-osasta. Ansiopäivärahan saamisen edellytyksenä on työttömyyskassan jäsenyys.

Sosiaalitoimi

Sosiaalitoimen tavoitteena on toimia sosiaalisten olojen kehittämiseksi kunnan alueella. Asukkaille pyritään takaamaan perusturvallisuus kaikissa elämäntilanteissa. Toiminnan lähtökohtana on omatoimisuuden ja itsenäisen selviytymisen tukeminen, jossa sosiaalitoimi auttaa ihmisiä erilaisilla palveluilla ja ohjauksella.

Sosiaalitoimi pitää sisällään useita erilaisia palveluja kuntalaisille. Sosiaalitoimen alaan kuuluvat esimerkiksi päihdehuolto, lastensuojelu, elatusturva, mielenterveystyö, kasvatus- ja perheneuvolat, vammaispalvelut, ikääntyvien palvelut, ulkomaalaistoimisto, kriisipalvelut jne. Sosiaalitoimistosta voi hakea toimeentulotukea.

Toimeentulotuki

on taloudellinen tuki, joka on tarkoitettu annettavaksi silloin, kun henkilön tai perheen tulot ja varat eivät riitä välttämättömiin jokapäiväisiin menoihin. Toimeentulotuki on viimesijainen taloudellinen tuki.

Toimeentulotuen perusosa määräytyy toimeentulotukilain perusteella. Toimeentulotuen myöntäminen on laissa määrätty kuntien tehtäväksi.

Toimeentulotuen suuruus

Toimeentulotuki muodostuu perustoimeentulotuesta ja täydentävästä toimeentulotuesta. Lisäksi voidaan myöntää ehkäisevää toimeentulotukea.

Toimeentulotuki myönnetään hakemuksesta ja se määrätään lain mukaan yleensä kuukaudeksi kerrallaan. Tukea maksetaan se määrä, jolla asiakkaan tukeen oikeuttavat menot ylittävät hänen tulonsa ja varansa.

Perustoimeentulotukeen sisältyy perusosa, jolla pitää lain mukaan kattaa:

- ravintomenot
- vaatemenot
- vähäiset terveydenhuoltomenot
- henkilökohtaisen puhtauden ja kodin puhtauden menot
- paikallisliikenteen maksut
- lehtitilaukset
- televisioluvat
- puhelimen käyttö

Perusosan lisäksi perustoimeentulotuella katettavia menoja ovat asumistukilain mukaiset asumismenot (esim. vuokra tai vastike, vesimaksu, lämmityssähkö), vähäistä suuremmat terveydenhuollon menot, taloussähkölasku ja kotivakuutusmaksu.

Täydentävään toimeentulotukeen sisältyvät niin sanotut erityismenot, joita ovat lasten päivähoidon maksu, muut kuin perusmenoina hyväksyttävät asumismenot (esim. muutosta aiheutuvat kustannukset) sekä henkilön tai perheen erityisistä olosuhteista aiheutuvat menot.

Lisää tietoa saa oman kunnan sosiaalivirastosta.

Sosiaaliasiamies

Sosiaaliasiamiehen tehtävät:

- neuvoa asiakkaita asiakaslain soveltamiseen liittyvissä asioissa
- avustaa asiakasta muistutuksen tekemisessä
- tiedottaa asiakkaan oikeuksista
- toimia muutenkin asiakkaan oikeuksien edistämiseksi ja toteuttamiseksi
- seurata asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä kunnassa ja antaa siitä selvitys vuosittain kunnanhallitukselle

Sosiaaliasiamies on puolueeton henkilö, joka toimii asiakkaiden edun valvojana. Jos asiakas on tyytymätön saamaansa palveluun tai kohteluun, hän voi pyytää sosiaaliasiamiestä toimimaan henkilöstön ja asiakkaan sovittelijana. Sosiaaliasiamiehen tehtävä on neuvoa-antava, eli sosiaaliasiamies ei tee päätöksiä eikä myönnä etuuksia. Sosiaaliasiamies pitää asiakasrekisteriä, johon muilla viranomaisilla ei ole pääsyä ja henkilötietoja tallennetaan vain silloin, kun asioiden hoitaminen edellyttää sitä.

Lisätietoa tuista Kansaneläkelaitoksen sivuilta www.kela.fi

Oman kuntasi sosiaalitoimen tiedot voit kysyä kunnan puhelinvaihteesta.

Eläke

Lakisääteinen työeläkevakuutus antaa turvaa vanhuuden, työkyvyttömyyden, perheen huoltajan kuoleman ja ikääntyvän henkilön työttömyyden varalta. Työeläke uudistui 1.1.2005. Eläkettä alkaa karttua jo 18 -vuotiaana (ennen 23 -vuotiaasta lähtien). Eläke karttuu kaikista työansioista. Samalla vanhuuseläkeikä muuttui joustavaksi (ennen 65 -vuoden iästä alkaen, nyt oman valinnan mukaan 63 - 68 vuotiaasta). Työssä jatkamisesta palkitaan eläkkeen kaksinkertaisella karttumalla.

Työeläkkeesi lasketaan Eläketurvakeskuksen rekisterissä olevien tietojen perusteella. Suomessa ansiotyötä tehneelle henkilölle voidaan maksaa myös kansaneläkettä, jos työeläkkeen määrä jää pieneksi. Katso lisää alta.

Työeläke osana sosiaaliturvaa

Sosiaaliturva muodostuu sosiaalivakuutuksesta ja sosiaalihuollosta. Sosiaalivakuutus tarkoittaa niitä lähinnä lakisääteisiä toimenpiteitä, joiden tarkoitus on vakuutusmenetelmällä turvata yksilön toimeentulo määrättyissä sosiaalisissa riskitilanteissa. Sosiaalivakuutukseen kuuluu lakisääteinen eläkevakuutus, sairausvakuutus, tapaturmavakuutus ja työttömyysvakuutus.

Suomen lakisääteinen eläkevakuutus koostuu kansaneläkkeestä ja työeläkkeestä. Kansaneläkkeen piirissä on koko väestö. Työeläketurvan piirissä on koko työvoima mukaan lukien yrittäjät. Työeläkkeet voidaan jakaa julkisen ja yksityisen sektorin eläkkeisiin. Kansaneläkkeestä huolehtii eduskunnan alainen Kansaneläkelaitos. Yksityisen sektorin eläkeasioita hoitavat eläkelaitokset. Niiden keskuslaitoksena toimii Eläketurvakeskus. Julkisen sektorin eläkkeistä vastaavat Kuntien eläkevakuutus ja Valtiokonttori.

Työeläke turvaa ansiotyössä työntekijänä tai yrittäjänä toimineen henkilön kulutustason säilymisen ennallaan eläkkeellä. Kansaneläke turvaa kaikille eläkeläisille perustoimeentulon. Näillä kahdella eläkelajilla on oma toisiaan täydentävä tehtävänsä

Työeläkkeen suuruus vaikuttaa kansaneläkkeeseen. Jos henkilöllä on pieni työeläke tai ei lainkaan työeläkettä, hän saa kansaneläkkeen täysimääräisenä. Kansaneläkkeen määrä pienenee työeläkkeen määrän kasvaessa. Kansaneläkettä ei jää lainkaan maksettavaksi, jos ansioeläkkeiden määrä ylittää tietyt tulorajat. Maaliskuun alussa 2011 tuli voimaan laki takuueläkkeestä. Takuueläkettä voit hakea Kelasta.

Lisää tietoa: www.etk.fi www.kela.fi

Nuorelle työntekijälle

Nuorena tehty työ ja silloin ansaitut palkkarahat vaikuttavat työeläketurvaan. Eläketurvan kannalta ei ole yhdentekevää, minkälaisessa työsuhteessa nuorena on, vai onko lainkaan. Suurimmalle osalle ihmisiä eläke merkitsee vanhuuden päivien ansaittua lepoa. Kun kaikki menee hyvin ja työura päättyy kuudenkymppin tuolla puolen, tarjoaa nuoresta asti kartutettu työeläke toimeentulon ja säilyttää entisen kulutustason.

Eläke-etuudet voivat kuitenkin ajankohtaistua paljon ennen vanhuuseläkeikääkin. Valitettavasti jotkut menettävät työkykynsä jo nuorella iällä. Silloin työeläkkeen työkyvyttömyysturva takaa kohtuullisen toimeentulon nuorellekin.

Myös nuorten työntekijöiden ja yrittäjien työeläkemaksuilla on kaksi tärkeää tehtävää. Niillä turvataan maksajan itsensä eläketurva ja tuetaan nykyisten eläkeläisten toimeentuloa. Siksi työeläketurva on pitkä projekti, jossa jokainen vuorollaan maksaa ja saa.

Jos lähdet ulkomaille töihin, ota eläkeasioista selvää! Eläke voi karttua Suomeen tai työntekomaahan tai sitten sitä ei kartu lainkaan. Ulkomailta Suomeen töihin tulleiden työeläke karttuu samalla tavoin kuin suomalaisten.

Lisää tietoa eläkeasioista

www.etk.fi www.tyoelake.fi

Uuteen kotiin

Muuttoilmoitus, uusi sähkösojimus, paperit Kelaan... Tarkista, mitä muistettavaa sinulla on muutossa. Myös vakuutusasiat on kätevää tarkistaa ja päivittää muuton yhteydessä! Tältä sivulta löydät myös tietoa asumisesta vuokra-asunnossa. Mitä kaikkea vuokralaisen ja vuokraisännän oikeuksiin ja velvollisuuksiin kuuluu?

Kun muutat pois kotoa, menosi kasvavat. Yksinasuvan menot ovat suhteessa kalliimmat kuin silloin, kun samassa asunnossa asuu useampi henkilö. Silloin kiinteät menot, kuten sähkö, vakuutukset ja tv-lupa voidaan jakaa asukkaiden kesken.

Muistettavaa muutossa

Kun teet muuttoilmoituksen internetissä, uudet osoitetietosi päivittyvät samalla ilmoituksella sekä Postiin että valtakunnalliseen väestötietojärjestelmään. Väestötietojärjestelmästä ne välitetään automaattisesti viranomaisille ja useille muille tahoille.

Posti ilmoittaa uudet osoitetietosi myös useiden yritysten asiakasrekistereihin, jos olet näiden yritysten asiakas. Jos et halua osoitetietojasi käytettävän Postin osoitepalveluissa, tee siitä kirjallinen ilmoitus lähimmässä postissa.

Maistraatille on lain mukaan ilmoitettava muutosta ja maastamuutosta aina kun kotikunta tai siellä oleva asuinpaikka muuttuu. Ilmoitus on tehtävä viimeistään viikon kuluttua muutosta. Vakinaisen osoitteen perusteella määräytyy mm. verotuskunta, äänestyspaikka ja joidenkin sosiaaliturvaan liittyvien palveluiden saanti. Muuttajalle lähetetään ilmoituksen rekisteröinnistä vahvistus. Vahvistusta ei lähetetä ulkomaille.

Posti ohjaa vanhaan osoitteeseen tulevat osoitteelliset postilähetykset ja kotimaassa myös tavaralähetykset haluamasi ajan uuteen osoitteeseen. Palvelu on maksutonta yhden kuukauden.

Saat tekemästäsi muuttoilmoituksesta (pysyvästä muutosta) vahvistuksen, jossa on myös tarjous edelleenlähettämispalvelun jatkamisesta. Maksullisen jatkosopimuksen voit tehdä aina vuodeksi kerrallaan.

Kotimaan muuttoilmoituksen voi tehdä joko internetissä, puhelimitse tai lähimmässä postissa. Ulkomaille muuttoa ei voi ilmoittaa puhelimitse.

Lisää tietoa:

www.posti.fi/muuttoilmoitus

Muuta ilmoitettavaa muuton jälkeen:

- Ilmoita isännöitsijälle asuntoon muuttavien tiedot mahdollisimman nopeasti. Ilman ilmoitusta isännöitsijä ei voi kirjoittaa esimerkiksi asumistuen hakemisessa tarvittavia todistuksia ja huoltomies ei päästä sinua asuntoon, jos olet kadottanut avaimesi.
- Tee sähkösopimus uuteen osoitteeseen. Soitto uuteen sähköyhtiöön riittää.
- Toimita tarvittavat lomakkeet Kelaan, jos saat tukia. Esim. olosuhdemuutosilmoitus tai uusi asumistukihakemus.
- Tarkista kotivakuutusehdot uuteen asuntoon. Muista että kotivakuutus on voimassa myös muuton aikana.
- Mieti kellä kaikilla on avain uuteen kotiin. Joskus voi tuntua siltä että asunnon lukot olisi syytä vaihtaa uusiin. Keskustele tästä asunnon omistajan kanssa.
- Postista ilmaiseksi saatavilla osoitteenmuutuskorteilla voit ilmoittaa uuden osoitteesi kavereille, sukulaisille ja tuttaville.

Vuokrasopimus

Kun muutat, pitää vuokrasopimus tehdä aina kirjallisesti. Silloin sekä vuokralaisen että vuokranantajan on helppo tarkistaa, mitä on tullut sovittua. Jos sopimus kuitenkin tehdään suullisesti, se on voimassa toistaiseksi. Jos vuokranantajalla ei ole valmista sopimusta, sitä varten on ministeriön vahvistamia kaavakkeita (huoneenvuokrasopimuskaavake), joita saa hyvin varustetuista kirjakaupoista. Ympäristöministeriön vahvistaman vuokrasopimusmallin voi tulostaa myös osoitteesta <http://www.finlex.fi/data/sdliite/liite/4854.pdf>.

Netistä löytyy myös helpommin täytettäviä vuokrasopimuslomakkeita, esimerkiksi Nuorisosasuntoliiton sivulta löytyy tulostettava lomake ja sen täyttöohje. Muista: kun molemmat (vuokralainen ja vuokranantaja) ovat allekirjoittaneet vuokrasopimuksen, on sopimus sitova.

Vuokrasopimuksessa tulee olla ainakin seuraavat tiedot:

- vuokran määrä
- vuokran maksupäivä (useimmiten kuukausittain)
- vuokran korottamistapa (esim. elinkustannusindeksiin sidottu indeksikorotus)
- vuokravakuus ja muut ehdot
- sopimuksen allekirjoittavat vuokranantaja ja vuokralainen.

Ennen kuin muutat uuteen vuokra-asuntoon, on aina hyvä tehdä asunnossa kuntotarkastus. Tämä tarkoittaa sitä, että asunnon omistaja ja uusi vuokralainen toteavat samaan aikaan asunnon kunnan ja allekirjoittavat kuntotarkastuksesta tehdyn pöytäkirjan. Tällä menettelyllä estetään esimerkiksi se, että uutta vuokralaista voitaisiin syyttää jostain asunnon viasta, joka on aiheutunut jo edellisen vuokralaisen toimesta. Kuntotarkastus kannattaa tehdä myös, kun asunnosta muutetaan pois.

Vuokrasopimuksen irtisanominen

Jos vuokrasopimus on kestänyt alle vuoden, vuokranantajan puolelta irtisanomisaika on kolme kuukautta.

Jos vuokrasopimus on kestänyt yli vuoden, vuokranantajalla on kuuden kuukauden irtisanomisaika.

Vuokralainen voi aina irtisanoa sopimuksen kuukauden irtisanomisajalla.

Jos vuokrasopimus on määräaikainen, on sopimuksessa mainittu alkamis- ja päättymispäivä. Jos olet tehnyt määräaikaisen vuokrasopimuksen, olet lähtökohtaisesti velvollinen asumaan asunnossa sopimuksessa merkityn ajan tai joka tapauksessa maksamaan vuokran tältä ajalta.

Velvollisuutesi vuokralaisena

- Maksa vuokra säännöllisesti
- Hoida asuntoa huolellisesti
- Kysy aina vuokranantajalta lupa jos haluat remontoida asuntoa tai vaikkapa piristää kämpppää maalaamalla ovenkarmit. Tauluja varten voit porata kohtuullisen määrän reikiä.
- Jos huomaat asunnossa ongelmia, ilmoita niistä heti vuokranantajalle. Esim. kosteusvaurioista tai rikkinäisestä jääkaapista on hyvä ilmoittaa heti. Jos itse olet aiheuttanut asunnolle vahinkoa joudut vastuuseen korvauskuluista.
- Katso vuokrasopimuksesta mitä olet luvannut. Vuokrasopimuksessa voidaan sopia, että vuokra-asunnossa ei saa tupakoida tai pitää lemmikkieläimiä.

Mitä voit odottaa vuokranantajaltasi?

- Asunto on pidettävä kohtuullisessa kunnossa.
- Jääkaapin ja muiden koneiden on toimittava, jos ne vuokraushetkellä esiteltiin asuntoon kuuluvina.
- Vuokrasopimuksen päättyessä vuokranantajan on palautettava maksamasi vuokravakuus viipymättä.

Milloin vuokrasopimus voidaan purkaa?

- Vuokraa ei makseta tai maksut viivästyvät jatkuvasti.
- Asuntoa hoidetaan huonosti.
- Vuokraoikeus siirretään toiselle ilman sopimusta.
- Asunnossa vietetään häiritsevää elämää.
- Asuntoa käytetään muuhun tarkoitukseen kuin on sovittu.

Vuokranantajan pitää ilmoittaa sopimuksen purkamisesta kirjallisesti. Muissa tapauksissa kuin vuokranmaksun laiminlyönnissä tai vuokraoikeuden luvattomassa siirrossa vuokralaiselle on annettava kirjallinen varoitus, ennen kuin sopimus voidaan vuokranantajan puolelta purkaa.

Alivuokrasopimus ja jälleenvuokrasopimus

Vuokralaisena voit tehdä alivuokrasopimuksen, jos vuokraat eteenpäin osan asunnosta (enintään puolet), jossa itse asut. Kerro asiasta alkuperäiselle vuokranantajalle ja muista, että kaikki sopimukset kannattaa aina tehdä kirjallisena!

Jos haluat vuokrata huoneiston eteenpäin, siihen on aina saatava vuokranantajan suostumus.

Suostumuksen jälkeen alkuperäinen vuokralainen voi vuokrata koko huoneiston edelleen.

Jälleenvuokralaisella on sama irtisanomissuoja kuin alkuperäisellä vuokralaisellakin. Vuokralainen voi kuitenkin vuokrata koko asunnon ilman vuokranantajan suostumusta toiselle tilapäisesti enintään kahdeksi vuodeksi, jos hän työn, sairauden, opintojen tai muun vastaavan syyn (esimerkiksi varusmiespalvelus) asuu muulla paikkakunnalla.

Vuokravakuus

Vuokralainen ja vuokranantaja voivat sopia enintään kolmen kuukauden vuokraa vastaavasta vakuudesta sellaisen vahingon varalle, joka voi syntyä jos vuokrasopimuksen velvoitteita ei noudateta.

Vuokrasopimuksen päättyessä vuokranantajan on palautettava maksamasi vuokravakuus viipymättä.

Lisää tietoa vuokra-asumisesta:

Ympäristöministeriön sivuilta löytyy tietoa kaikenlaisesta asumisesta: www.ymparisto.fi

Suomen Kuluttajaliitolla on oma puhelinnumero, josta saat neuvoja vuokra-asumiseen liittyvissä asioissa. Neuvontanumero 010 802 240 palvelee ti-pe, klo 10-12. Numeroon voi soittaa kaikkialta Suomesta paikallisverkkomaksun hinnalla. www.kuluttajaliitto.fi, myös chat-neuvontapalvelu.

Vuokralaisten keskusliitto ry on puolueeton valtakunnallinen vuokralaisten etuja ja oikeuksia valvova ja edistävä järjestö: www.vuokralaistenkeskusliitto.fi

Asukasliiton kotisivulta löydät heidän palvelunsa ja neuvontanumeronsa: www.asukasliitto.fi

Nuorisokeskus Kompassin sivuilla on tietoa asumisesta, sekä tietoa miten voit löytää itsellesi sopivan asunnon: www.kompassi.lasipalatsi.fi

www.nuorisoasuntoliitto.fi

Asumisen ABC (nuorisoasuntoliitto): <http://www.asumisenabc.fi/index.html>

Jos sisustat uuden asuntosi uusilla huonekaluilla ja tarvikkeilla, se tulee kalliiksi. Voisitko saada jotain mukaasi kotoa tai lainata kavereilta tai sukulaisilta? Tai ostaa käytettynä? Jos saat huonekalut halvalla tai ilmaiseksi, voit piristää asunnon ilmettä uusilla, pienemmillä hankinnoilla, kuten tyynyillä, tauluilla ja koriste-esineillä.

Vanhat huonekalut ja esineet ovat usein paitsi käyttökelpoisia, myös luovat persoonallisen näköisen kodin. Ei kannata heti rynnätä kauppaan ostamaan kalliita sisustustuotteita. Kun on asunut uudessa kodissa hetken, tietää paremmin mitä tarvitsee ja mikä toimii parhaiten juuri omaan makuun.

Vakuutukset

Värikkäät sateenvarjot On tärkeää ottaa itselleen tarvittavat vakuutukset pahan päivän varalle. Kannattaa myös silloin tällöin tarkistaa, että ottamasi vakuutukset todella ovat tarpeellisia nykyisessä elämäntilanteessasi. On turha maksaa vakuutuksista jotka jo kattavat samanlaisen turvan tai vakuutuksista joita et oikeasti edes tarvitse.

Kun otat vakuutuksen

Vakuutuksia ottamalla halutaan suojautua odottamattomien tapahtumien ja onnettomuuksien aiheuttamilta taloudellisilta menetyksiltä. Vakuutus voi olla myös sosiaaliturvaa vapaaehtoisen eläkevakuutuksen muodossa. Työtatapaturmien varalle on oma lakisääteinen vakuutus.

Kun muutat pois kotoa, sinulla on ehkä vakuutuksia, joita vanhempasi ovat hankkineet turvaksesi. Näiden lisäksi tarvitset ehkä uusiakin vakuutuksia. Jokaisen on hyvä tarkistaa vaikkapa vuosittain omien vakuutuksiensa ajankohtaisuus ja tarve. Näin välttyy maksamasta turhia vakuutusmaksuja tai voi hankkia lisäturvaa muuttuneiden tilanteiden takia.

Kun mietit vakuutuksen ottamista tai muutat pois kotoa:

- Tarkista tai kysy vanhemmiltasi mitä vakuutuksia sinulla on.
- Mieti mitä vakuutuksia tarvitset. Useimmilla olevia perusvakuutuksia ovat esim. henkilövakuutus, kotivakuutus ja matkavakuutus.
- Varaa hieman aikaa ja käy läpi usean vakuutustoimiston tarjoukset. Voit vieraillla vakuutusyhtiön toimistossa tai käyttää hyväksesi netistä löytyviä laskureita.
- Muista että sinä olet asiakas ja päätät mitä haluat. Kysy rohkeasti jos et ymmärrä vakuutus-slangia tai saadaksesi selville sinulle edullisimman ja sopivimman vaihtoehdon. Sinun ei tarvitse suostua kalliilta tai turhilta kuulostaviin sopimuksiin. Käy useassa paikassa ja pyydä itsellesi mukaan tarjouspyyntö. Pyytämällä tarjouksen et vielä sitoudu mihinkään, vaan voit vielä vertailla eri vaihtoehtoja kotona! Vertailu kannattaa usein, vaikka viekin hieman aikaa.
- Kun mietit vakuutusta yhdessä virkailijan kanssa, hän antaa usein mukaasi valmiit vakuutusehdot (tarjouksen). Kun olet löytänyt sopivalta kuulostavan tarjouksen, lisäät papereihin allekirjoituksesi ja toimitat/postitat paperit vakuutustoimistoon.
- Jos hankit kaikki vakuutukset samasta paikasta, saatat saada edullisemman tarjouksen.
- Nuorena voit saada yhtiöiltä edullisia tarjouksia. Esim. kotivakuutuksen omavastuuosuus voi olla vähemmän tai kuukausimaksu pienempi.
- Kun otat vakuutuksen, hintaan vaikuttavat omavastuun osuus ja vakuutusturvan laajuus. Omavastuuosuus on se summa jonka joudut maksamaan ennen kuin saat vahingon ylimenevältä osalta korvausta vakuutusyhtiöltä. Vakuutusturva taas tarkoittaa tasoja, joita vakuutus kattaa. Kattavampi vakuutus on kalliimpi. Mieti tarvitsetko laajempaa turvaa vai riittääkö sinulle edullisempi vaihtoehto.

Kotivakuutus

Kotivakuutus on tärkeä vakuutus jo ensimmäisessäkin kodissa. Kotivakuutuksella vakuutetaan kodin irtaimisto. Irtaimistoon kuuluvat huonekalut, tavarat, kodinkoneet jne. Asunto- ja kiinteistöosakeyhtiössä rakennuksen vakuutus kuuluu taloyhtiölle. Kannattaa kuitenkin huomata, että esimerkiksi asunnon sisäpuolen pinnat ja seinät, samoin kuin lattiat, kuuluvat asujan vakuutuksen piiriin. Esimerkiksi huonosti kytketty astianpesukone voi tulla kalliiksi, jos asuntoon ei ole otettu kotivakuutusta ja vuotava vesi pääsee pilaamaan parketin.

Korvauspiiri tarkoittaa sitä, mitä vakuutuksesta korvataan. Kotivakuutuksilla on erilaisia korvauspiirejä. Perinteinen tapa määritellä korvauspiiri on luetella vakuutusehdoissa korvattavat vahinkotapahtumat ja rajoitukset. Vakuutusehdoissa voidaan luetella korvattavat vahinkotapahtumat, joita ovat esim. palo- ja

myrskyvahingot sekä putkivuodot. Korvauspiiri voidaan määritellä myös niin, että kotivakuutus korvaa äkillisestä ja arvaamattomasta tapahtumasta aiheutuvia vahinkoja. Omakotitalon tai kesämökin omistaja vakuuttaa kotivakuutuksella myös rakennuksensa.

Vaikka vakuutus olisi kuinka laaja tahansa, ehdoissa on aina myös rajoituksia. Käytännössä esim. vesivahingoista ovat yleensä korvattavia vain putkien tai laitteiden rikkoutumisesta aiheutuvat vahingot. Esimerkiksi suihkutilan puutteellisesta vesieristyksestä johtuva vahinko ei ole korvattava laajastakaan vakuutuksesta. Kysymys ei ole äkillisestä eikä ennalta arvattavasta tapahtumasta, vaan vähitellen syntyneestä vahingosta, joka on seurausta rakennusvirheestä.

Kotivakuutuksen ehtoihin sisältyy suojeluohjeita, muun muassa velvollisuus huolehtia omaisuudesta. Yksityiskohtaisia ohjeita voi olla esimerkiksi paloturvallisuudesta tai vuotovahinkojen ja murtovahinkojen varalta. Maksettua korvausta voidaan vähentää tai se voidaan kokonaan evätä, jos suojeluohjeiden laiminlyönti on ollut syytä vahinkoon.

Vakuutusmäärä

Vakuutusmäärällä tarkoitetaan sitä rahamäärää, jonka arvoiseksi omaisuus on katsottu ja josta se on vakuutettu. Omaisuuden vakuutusarvo kotivakuutuksissa on sen jälleenhankinta-arvo, ellei muuta ole sovittu. Päivänarvolla tarkoitetaan rahamäärää, joka saadaan kun omaisuuden jälleenhankinta-arvosta vähennetään iän, käytön, kulumisen tai muun sellaisen syy aiheuttama arvonalennus.

Vakuutuksenottaja voi itse määrätä vakuutuksenmäärän tai se voi perustua yhtiön arviointiohjeisiin. Tärkeää on huolehtia siitä ettei omaisuutta arvioida liian pieneksi, jos vakuutusmäärä on vakuutusarvoa pienempi. Silloin kyseessä on alivakuutus. Niin sanotuissa täysarvovakuutuksissa vakuutuskirjaan ei lainkaan merkitä vakuutusmäärää. Irtaimiston osalta vakuutusyhtiölle ilmoitetaan asuinpinta-ala. Korvaus maksetaan joko päivänarvon tai jälleenhankinta-arvon mukaan.

Vakuutusmaksut

Kotivakuutuksen maksut riippuvat vakuutusmäärästä ja siitä, minkälaisessa rakennuksessa omaisuus sijaitsee. Maksun määräytymisperusteina voivat olla pinta-alatiedot ja rakennusten osalta talotyyppi, lämmitystapa jne.

Omavastuulla tarkoitetaan sitä, että vahingon sattuessa vakuutuksenottaja maksaa itse osan aiheutuneista kustannuksista. Omavastuunmäärä vaihtelee eri vakuutuksissa.

Vastuuvakuutus

Kotivakuutukseen kuuluu vastuuvakuutus, jonka perusteella korvataan vakuutuksenottajan ja hänen perheenjäsentensä ulkopuolisille aiheuttamia henkilö- ja esinevahinkoja joista nämä lain mukaan ovat korvausvastuussa. Jos vahinko on aiheutunut tahallisesta teosta tai törkeästä huolimattomuudesta, sitä ei korvata. Pienten lasten aiheuttamista vahingoista on erityismääräyksiä.

Jos vahingon on aiheuttanut kahdeksaatoista vuotta nuorempi, on hän velvollinen korvaamaan siitä määrän, joka hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa, teon laatuun, vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusoloihin sekä muihin olosuhteisiin katsoen harkitaan kohtuulliseksi.

Oikeusturvavakuutus

Kotivakuutuksiin kuuluu myös oikeusturvavakuutus, josta korvataan vakuutetulle yksityishenkilönä aiheutuvia asianajo- ja oikeudenkäyntikuluja riita- ja rikosasioissa vakuutusehdoissa tarkemmin määriteltävissä tilanteissa. Vakuutuksesta ei korvata esimerkiksi avioerosta tai siihen liittyvistä asioista aiheutuvia oikeudenkäyntikuluja. Oikeusturvavakuutuksesta ei myöskään korvata kuluja, jotka vakuutuksenottaja mahdollisesti tuomitaan maksamaan vastapuolelle hävityssä oikeusjutussa. Vakuutettu voi kuitenkin käyttää oikeusturvavakuutusta myös silloin, kun hänellä on erimielisyyttä korvauksesta oman vakuutusyhtiönsä kanssa. Tämä ei kuitenkaan koske itse oikeusturvavakuutuksesta maksettavaa korvausta.

Liikennevakuutus

Jos omistat auton, mopon tai moottoripyörän on sinulla laissa säädetty velvollisuus ottaa siihen liikennevakuutus. Liikennevakuutuslaki koskee myös muita ajoneuvoja, kuten moottorikelkkoja, traktoreita, trukkeja, rekisteröitäviä perävaunuja sekä moottorityökoneita ja -ajoneuvoja. Tästä on vain harvoja poikkeuksia, kuten leikkuupuimurit sekä rekisteröinnistä vapautetut, lasten kuljettaviksi tarkoitetut ajoneuvot.

Lain tarkoituksena on sekä varmistaa korvaus liikennevahingosta kärsimään joutuneille, että auttaa liikennevahingon aiheuttajia selviytymään heille koituvasta korvausvelvollisuudesta.

Autovakuutus

Vapaaehtoinen autovakuutus (kasko) otetaan korvaamaan niitä vahinkoja, joita omalle autolle voi sattua. Vakuutus voidaan ottaa laajempaan tai suppeampaan sen mukaan, miten peittävä vakuutusturva halutaan. Perusvakuutusmuotoja ovat vaunuvahinkovakuutus, hirvivahinkovakuutus, ilkivaltavakuutus, palovakuutus ja varkausvakuutus. Eri yhtiöillä on myynnissä erilaisia yhdistelmiä. Vapaaehtoinen autovakuutus voidaan ottaa autolle, moottoripyörälle, traktorille tai muulle moottorikäyttöiselle ajoneuvolle ja hinattavalle ajoneuvolle. Vakuutus on pääosin voimassa Euroopassa.

Vapaaehtoiseen moottoriajoneuvovakuutukseen liitetyn oikeusturvavakuutuksen perusteella korvataan ajoneuvon omistajan sekä kuljettajan oikeudenkäyntikuluja asioissa, jotka liittyvät moottoriajoneuvon omistamiseen tai käyttämiseen.

Matkavakuutus

Kun lähdet vaikkapa viikon aurinkoiselle rantalomalle, kannattaa muistaa vakuutus, jos matkalla sattuu jotain. Jos et ehdi toimistoon, voit vielä hankkia vakuutuksen lentokentän automaatista. Matkavakuutuksen voi ottaa joko matkakohtaisesti yhtä tiettyä matkaa varten tai jatkuvana vakuutuksena, joka on järkevämpää, jos matkustaa paljon.

Matkoja varten tarkoituksenmukaisin vakuutus on matkustajavakuutus. Sen voi ottaa joko matkakohtaisena tai jatkuvana vakuutuksena. Sen perusteella korvataan sekä tapaturman että äkillisen matkasairauden aiheuttamia hoitokuluja. Vakuutuksesta korvataan myös vakuutusyhtiön hyväksymä sairaskuljetus kotimaahan sekä matkan peruuntuminen ja keskeytyminen vakuutusehdoissa määritellyissä tilanteissa. Vakuutukseen voidaan liittää tapaturman perusteella maksettava päiväraha korvaus, invaliditeettikorvaus ja kuolemantapauskorvaus. Matkustajavakuutus on voimassa koko matkan ajan kotoa lähdöstä aina kotiin

palaamiseen asti. Turva on voimassa matkaa eri liikennevälineissä tehtäessä, pysähtymispaikoissa ja varsinaisessa matkakohteessa.

Suomalaiset vakuutusyhtiöt ovat luoneet suosituimpiin seuramatkakohteisiin sopimuslääkäriverkoston. Näitä sopimuslääkäripalveluja käytettäessä matkavaluuttaa ei yleensä tarvitse käyttää sairastumisesta aiheutuneisiin kuluihin, vaan lasku toimitetaan suoraan vakuutusyhtiölle.

Matkatavaroiden vahingoittumisen ja anastamisen varalta matkustaja voi ottaa matkatavaravakuutuksen, johon liittyy vastuuvakuutus. Huomaa että matkatavaravakuutus voi jo sisältyä voimassa olevaan kotivakuutukseen (muista että silloin on voimassa sama omavastuuosuus!).

Lain pykälä

Muutto yhteen tai avioliitto? Harva tulee ajatelleeksi mitä kaikkia seurauksia voi olla ihan luonnollisista päätöksistä, joita elämässään tekee. Avo- ja avioliittoon sisältyy kumpaankin oikeuksia ja velvoitteita, joista on hyvä olla tietoinen. Asuminen yhteisessä kämpässä voi vaikuttaa toisen saamiin tukiin, vaikka kämppikset eivät edes seurustelisi keskenään.

Entä kenelle perintö menee, kun rakas sukulainen kuolee jättämättä testamenttia? Tai mitä tapahtuu kun isovanhemmat haluavat tukea rahallisesti lapsenlapsensa elämää? Sekä lahjoista että perinnöstä maksetaan veroa valtiolle.

Avoliitto

Koska avoliitot ovat nykyään yleisiä, avoliitossa asuvan on hyvä olla tietoinen mitä suhde merkitsee, kun sitä katsotaan viralliselta kannalta. Suomessa ei ole voimassa avioliittolakia vastaavaa avoliittoja säätelevää yleislakia. Huhtikuussa 2011 tuli voimaan laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta. Lisäksi avopuolisoiden asemasta on säännöksiä esimerkiksi sosiaaliturva- ja verolainsäädännössä.

Avoliittoa ei rekisteröidä mihinkään. Avoliitto määritellään eri laeissa eri tavoin. Esimerkiksi kansaneläkelain mukaan avoliitolla tarkoitetaan sitä, että mies ja nainen, jotka eivät ole keskenään avioliitossa, elävät jatkuvasti yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa. Avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetussa laissa avopuolisilla taas tarkoitetaan yhteistaloudessa asuvia parisuhteen (avoliiton) osapuolia, jotka ovat asuneet yhteistaloudessa vähintään viisi vuotta tai joilla on tai on ollut yhteinen tai yhteisessä huollossa oleva lapsi. Lain perustelujen mukaan myös samaa sukupuolta olevat henkilöt voivat olla keskenään avoliitossa.

Avopuolisot eivät ole toisiinsa nähden elatusvelvollisia ja molemmilla on oma omaisuutensa. Erossa kumpikin saa siis pitää oman omaisuutensa. Jos avoliiton aikana on hankittu yhteisillä rahoilla yhteistä omaisuutta, kuten pesukone tai auto, tämä omaisuus on yhteistä. Avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetussa lain mukaan esinettä pidetään omaisuuden erottelussa yhteisenä, jos puolisoiden välisestä sopimuksesta tai olosuhteista muutoin ei voida päätellä, kumman omaisuutta esine on. Yleensäkin kaikki paperit, jotka jollakin tavalla liittyvät rahaan, kannattaa säilyttää.

Sopimukset ovat sen henkilön nimissä, joka sopimuksen on tehnyt. Sopimusasioissa kannattaa miettiä, halutaanko papereihin kummankin nimi. Tämä tarkoittaa myös sitä, että lain mukaan se henkilö, jonka nimi on sopimuksessa on myös vastuussa kyseisestä asiasta, esim. velasta.

Yhteisen asunnon vuokranmaksuvelvoitteesta avo- ja aviopuolisot vastaavat yhteisvastuullisesti, vaikka ainoastaan toinen heistä olisi vuokrasopimuksen osapuoli.

Avoliitossa asuminen vaikuttaa myös sosiaalietuihin. Toisen puolison tulot ja omaisuus vaikuttavat tukien saantiin, esim. työmarkkinatuen, kansaneläkkeen tai asumistuen suuruuteen.

Avoliitto päättyy, kun avopuolisot muuttavat erilleen asumaan. Avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta annetussa lain mukaan puolisoilla tai kuolleen avopuolison perillisillä on oikeus vaatia avoliiton päättyessä omaisuuden erottelua. Kumpikin saa pitää oman omaisuutensa ja yhteinen omaisuus on yhteistä niin kauan kuin sen jakamisesta on sovittu, yhteisomistussuhde pitää kuitenkin purkaa toisen puolison sitä vaatiessa. Avoliiton päättyessä kumpikin vastaa omista veloistaan. Yhteisesti tehdystä velasta vastataan eronkin jälkeen yhdessä. Uuden lain mukaan puolisoilla on oikeus saada hyvitystä yhteistalouden hyväksi pannusta panoksesta. Tällaisena panoksena pidetään esimerkiksi työtä yhteisen talouden hyväksi, varojen käyttöä yhteiseen talouteen tai varojen sijoittamista toisen puolison omistamaan omaisuuteen.

Kannattaa myös huomata, ettei pitkänkään avoliiton jälkeen puolisoilla ole perimysoikeutta ellei siitä ole tehty testamenttia. Yhteinen omaisuus jaetaan elossa olevan ja kuolleen avopuolison perillisten kesken.

Avoliitosta epävirallisesti

Jos unohdetaan lakiasiat, avoliitossa asuminen tuo mukanaan useita etuja käytännön arjen pyörittämiseen. Useat kotitalouden menot voi silloin maksaa puoliksi. Esimerkiksi sähkölasku, kotivakuutus ja tv-maksu tulevat halvemmiksi kuin yksin asuessa. Lisäksi on edullisempaa ja mukavampaa kokata ateriat kahdelle kuin yhdelle. Ja ennen kaikkea, on joku jonka kanssa jakaa ilot ja murheet, keskustella päivän tapahtumista ja jakaa kotityöt!

Avoliitto ja parisuhteen rekisteröinti

Avoliiton solmimisen tai parisuhteen rekisteröinnin jälkeen kumpikin omistaa sen omaisuuden, joka hänellä oli ennen avoliittoa tai rekisteröintiä ja vastaa sen lisäksi omista veloistaan. Sopimuksen perusteella voi kuitenkin joutua vastuuseen myös toisen veloista. Jos velka on tehty elatusta varten, molemmat puoliset ovat vastuussa velasta. Myös yhteisesti otetusta velasta vastataan yhdessä.

Kummankin puolison pitää osallistua yhteisen talouden kustannuksiin mahdollisuuksiensa mukaan. Tarvittaessa puolison on osallistuttava myös toisen puolison elinkustannuksiin. Vanhempien vastuu lapsesta päättyy lapsen täytettyä 18 vuotta. Jos liitto päättyy eroon, elatusapua on maksettava tuohon ikärajaan asti.

Avio-oikeus

Kun naimisiin mennään, molemmille puolisoille muodostuu avio-oikeus toistensa omaisuuteen. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että avio-oikeus toteutuu vasta avoliiton purkautuessa, jolloin kumpikin saa puolet toistensa netto-omaisuudesta.

Avio-oikeuden toteutuminen ei katso sitä, kuinka tasavertaista puolisoitten varakkuus on. Muistissamme on monia esimerkkejä, joissa joku avioituu itseään huomattavasti rikkaamman henkilön kanssa ja sitten eron tai aviopuolison kuoleman yhteydessä saa itselleen suuren omaisuuden. Avioon mennessä onkin aina järkevää tehdä avioehto, joka poistaa avio-oikeuden. Katso lisää alta.

Avioehto

Avioehto siis poistaa avio-oikeuden. Joissakin tapauksissa oikeus voi kuitenkin määrätä avioehdon purettavaksi. Avioehto tehdään aina kirjallisesti ja paperissa täytyy olla molempien puolisoitten sekä kahden esteettömän todistajan allekirjoitus. Todistajat eivät saa olla sukulaisia. Avioehtopaperi rekisteröidään käräjäoikeuteen.

Avioehdon voi tehdä avioliiton solmimisenkin jälkeen yhteisellä sopimuksella ja sitä voidaan myöhemmin muuttaa tai purkaa se kokonaan. Voidaan tehdä sellainenkin sopimus, että normaali avio-oikeus palautuu tietyn ajan, esim. 10 vuoden kuluttua avioliiton solmimisesta. Avioehdossa voidaan sopia esimerkiksi, että puolisoilla ei ole oikeutta johonkin tiettyyn omaisuuteen, esimerkiksi perintöön.

Jos avioliitto päättyy puolison kuolemaan, lesken ja kuolleen puolison välillä tehdään omaisuuden ositus. Siinä selvitetään, mikä omaisuus kuuluu kummallekin taholle. Jos kuolleen puolison omaisuus (avio-oikeuden alainen) on suurempi, leski voi vaatia tasinkoa kuolinpesän osakkailta eli perillisiltä. Jos rintaperillisiä (katso alta perintökaari!) tai testamenttia ei ole, leski perii puolisonsa omaisuuden. Leskellä on lain mukaan oikeus säilyttää yhteinen asunto hallinnassaan. Aviopuoliso voi saada kuolleen puolison omaisuudessa elatusapua. Sen tarve määritellään jokaisessa tapauksessa erikseen.

Lahjavero

Lahjansaajan pitää maksaa lahjaveroa 4 000 euron suuruisista tai suuremmista lahjoista. Tämä koskee myös samalta lahjoittajalta kolmen vuoden kuluessa saatuja lahjoja, joiden yhteenlaskettu arvo on edellä mainittuja summia enemmän. Huomaa että jos esimerkiksi joka kuukausi saat tietyn rahasumman, kolmen vuoden yhteenlaskettu summa ei kuitenkaan saa ylittää määrättyä rajaa, jos rahat ovat aina tulleet samalta henkilöltä. Myös tämä katsotaan veronalaiseksi lahjaksi! Jokapäiväiseen elämiseen voi kuitenkin lahjoittaa kohtuullisia rahamääriä ilman lahjaveroa.

Veroilmoituksen verotoimistoon lahjasta tai ennakoperinnöstä tekee lahjan saaja. Ilmoitus on tehtävä kolmen kuukauden kuluessa lahjan saamisesta. Lahjan arvoksi lahjaverotuksessa katsotaan sen arvo lahjoitushetkellä. Lahjavero määräytyy lahjoitetun omaisuuden arvon ja sukulaisuussuhteen perusteella lahjaveroaasteikon ja veroluokkien mukaan.

Testamentti

On olemassa erilaisia testamentteja. Testamentti voi olla esim. yleistestamentti, erityistestamentti tai aviopuolisoiden välinen keskinäinen testamentti. Testamentin avulla voi määrätä omaisuudestaan ja sen käytöstä sen jälkeen, kun itse ei enää ole määräämässä.

Testamenttia tehtäessä täytyy olla huolellinen, koska testamentti on hyvin määrämuotoinen asiakirja. Testamentissa tiettyjä lain vaatimia muotoja on noudatettava, että siitä tulisi pätevä. Se on ymmärrettävää, koska jos testamentista tulisi jotain epäselvyyttä, ei testamentin tekijän todellista tahtoa voida enää selvittää.

Ennen testamentin laatimista on tarkkaan mietittävä, minkä kohtalon haluaa omaisuudelleen oman kuoleman jälkeen. Testamentissa voidaan myös määrätä testamentille toimeenpanija, jonka tehtäväksi tulee sitten toteuttaa testamentin laatijan tahto. Testamentilla voidaan määrätä myös esimerkiksi haudan hoidosta ja monista muistakin asioista.

Testamentin voi periaatteessa kirjoittaa kuka tahansa, mutta selvyyden vuoksi laadinnassa on parasta käyttää apuna henkilöä, joka tuntee lain ja sen vaatimukset. Testamentin laatiminen lakimiehen avulla voi säästää oikeusprosessilta, mikäli testamentissa ilmenee epäselvyyksiä. Ääritapauksessa testamentti voidaan julistaa pätemättömäksi, jos se ei ole oikein laadittu.

Perintövero

Perinnöistä ja lahjoista maksetaan veroa valtiolle. Yksityiset henkilöt ovat lähes aina verovelvollisia saamistaan perinnöistä. Perintöveroa maksetaan 20 000 euron tai sitä suuremmasta perintöosuudesta. Perintöverotus on progressiivista eli vero on sitä suurempi, mitä enemmän henkilö perii. Lisäksi perilliset on jaettu kahteen veroluokkaan.

Kuolinpesän varat arvostetaan käypään arvoon vainajan kuolinhetkellä. Omaisuuden arvosta voidaan vähentää kohtuulliset hautaamisesta ja perunkirjoituksesta aiheutuvat kustannukset sekä kuolinpesän velat. Esimerkiksi hautaamisesta ja perunkirjoituksesta aiheutuneet kohtuulliset kustannukset saa vähentää pesän arvosta. Perinnönjättäjän tavanomainen koti-irtaimisto on verovapaata 4 000 euroon asti.

Perintöverotus toimitetaan perunkirjan tai perinnöstä erikseen annettavan veroilmoituksen perusteella. Perintöverosta ovat vapaita mm. valtio, kunnat ja kuntayhtymät, seurakunnat, opetuslaitokset sekä aatteelliset ja yleishyödylliset yhdistykset.

Lisätietoa perintöverosta osoitteesta: www.vm.fi

Lisää tietoa testamentista ja sen laatimisesta saa asianajaja- tai lakiasiantoimistoista.

Lisätietoa lakiasioista: Suomen laki suomeksi - kansalaisten lakitietopalvelu

Mitä tekijänoikeus on?

Tekijänoikeus on oikeudenhaltijan yksinoikeus valmistaa ja levittää tekijänoikeudella suojattu teos. Tekijänoikeus syntyy heti teoksen luomishetkellä, esimerkiksi silloin kun taulu maalataan. Tekijänoikeus koskee kaikenlaisia teoksia, kuten kirjoja, musiikkia, elokuvia, maalauksia ja tietokoneohjelmia. Tekijänoikeuden kohteen pitää ylittää niin sanottu teoskynnys eli siltä edellytetään ainakin jossakin määrin tekijän luovaa ja omaperäistä panosta. Tämä teoskynnys vaihtelee eri ilmaisumuotojen välillä, esimerkiksi kirjallisen teoksen teoskynnys on hyvin alhaiselle tasolle ja lähes kaikki kirjalliset tuotteet ovat tekijänoikeudella suojattuja. Toisaalta erilaisten käyttötaiteen tuotteiden kohdalla teoskynnys on melko korkealla. Tekijänoikeus suojaa vain ilmaisumuotoa, ei ideoita ja tietoja. Tekijänoikeus on voimassa 70 vuotta tekijän kuolinvuoden päättymisestä.

Tekijänoikeudenhaltijoita ovat teoksen tekijät ja ne, joille tekijät ovat luovuttaneet tekijänoikeutensa. Osa tekijöistä on luopunut kokonaan tai osittain omista tekijänoikeuksistaan ja antanut teoksensa vapaasti käytettäväksi.

Tekijänoikeuslaissa säädetään myös niin sanotuista lähioikeuksista. Näitä ovat esittävän taiteilijan, ääni- ja kuvataallenteen tuottajan, valokuvaajan sekä tietokannan tai luettelon valmistajan oikeudet. Nämä oikeudet ovat voimassa 50 vuotta oikeuden kohteen valmistumisvuoden päättymisestä paitsi luettelon ja tietokannan osalta, joiden suoja kestää 15 vuotta.

Tekijänoikeus antaa haltijalleen erilaisia teokseen liittyviä oikeuksia. Näitä ovat:

1.taloudelliset oikeudet

- a) oikeus valmistaa teoksesta kappaleita ja
- b) oikeus saattaa teos yleisön saataville sekä

2.moraaliset oikeudet

- a) isyys-oikeus eli oikeus siihen, että tekijän nimi mainitaan teosta käytettäessä hyvän tavan edellyttämällä tavalla ja
- b) respektioikeus, joka tarkoittaa, että teosta ei saa muuttaa tekijän taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla.

Laki rajoittaa jossakin määrin oikeudenhaltijan oikeutta rajoittaa teoksen käyttöä, esimerkiksi kopiointi omaan käyttöön on sallittua eräin poikkeuksin.

Tekijänoikeudenhaltijalla on oikeus vapaasti päättää millaisella hinnalla tai teos tai sen käyttöoikeus myydään ja millaisin ehdoin teosta voidaan käyttää. Ennen kuin ostaa tekijänoikeudella suojatun tuotteen, kannattaa tutustua käyttöehtoihin ja miettiä, haluaako ostaa tai vuokrata tuotteen tarjotuilla ehdoilla. Jos ehdot tuntuvat kohtuuttomilta, kannattaa harkita vaihtoehtoisia tapoja tuotteen hankkimiseen. Laillisesti voi toimia esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

kirjoja, musiikkia ja elokuvia voi lainata kirjastosta ja

monille kaupallisesti myytävillä tietokoneohjelmille löytyy avoimeen lähdekoodiin perustuvia vaihtoehtoja, joita voi ladata ilmaiseksi internetistä.

Tekijänoikeudella suojatun materiaalin levittäminen

Tekijänoikeuslain mukaan ostajalla on oikeus lainata, myydä ja luovuttaa muilla tavoin laillisesti hankkimansa teoskappaleen. Oikeus koskee vain fyysisessä muodossa olevia teoksia, esimerkiksi kirjoja tai CD-levyjä eikä se koske sähköisessä muodossa hankittuja teoksia. Sopimusehdoissa saatetaan rajoittaa tätä oikeutta, esimerkiksi tietokoneohjelmissä tällainen lisenssiksi kutsuttu rajoitus on tavanomainen. Tällaiset sopimusehdot tulevat osaksi kauppaa kuten muutkin vakiosopimusehdot eli ostajalla pitää mahdollisuus tutustua ehtoihin ennen kaupan tekemistä. Markkinoitaessa tuotetta Suomessa ehtojen pitää olla saatavissa suomen- ja ruotsinkielisinä.

Tekijänoikeudella suojatusta materiaalista ilman oikeudenhaltijan lupaa tehtyjä kappaleita ei saa levittää. Lupa tarvitaan vaikka levittäminen tapahtuisi ilmaiseksi. Muutaman kappaleen voi kuitenkin kopioida ystäville, mutta kopioita saava ystäväpiiri ei voi olla kovin laaja.

Materiaalia ei saa levittää myöskään sähköisessä muodossa, esimerkiksi vertaisverkkojen välityksellä. Niissä ei saa levittää musiikkia, elokuvia, tietokoneohjelmia eikä muuta materiaalia ilman tekijänoikeudenhaltijan lupaa. Vertaisverkoissa voidaan laillisesti levittää omia teoksia ja sellaisia teoksia, joille niiden tekijät ovat sen sallineet.

Tekijänoikeudella suojattua, laittomasti valmistettua materiaalia ei saa tuoda Suomeen edes omaan käyttöön. Maahantuotavaa tuotetta voidaan pitää laittomana silloinkin kun se on ostomaan lain mukaan laillinen, tuotteen pitää Suomen lain mukainen.

Tekijänoikeudella suojatun materiaalin käyttö

Kopiointi omaan käyttöön

Pääsääntöisesti teosta saa kopioida muutaman kappaleen yksityiseen käyttöön. Yksityistä käyttöä on esimerkiksi opiskelua ja harrastuksia varten tapahtuva kopiointi. Yksityistä käyttöä ei ole kopioiden käyttäminen työssä tai niiden myynti. Jos elokuvat tai musiikki on kopiosuojattu tehokkaalla teknisellä suojauksella, suojausta ei saa murtaa eikä kiertää edes teoksen kopioimiseksi yksityiseen käyttöön. Kopiosuojauksen saa murtaa kuitenkin, jos se on välttämätöntä teoksen käyttämiseksi.

Tietokoneohjelmia ei kuitenkaan saa kopioida lainkaan. Ohjelman käyttämiseksi välttämättömiä kopioita saa kuitenkin tehdä, eli ostamansa tietokoneohjelman saa asentaa koneelle. Varmuuskopion tekeminen on myös sallittua.

Kasettien, poltettavien CD- ja DVD-levyjen, tallentavien digiboksien ja muiden tallennuksessa käytettävien välineiden hintaan sisältyy tekijänoikeusjärjestöille maksettava hyvitysmaksu (entinen kasettimaksu). Maksulla korvataan tekijöille kopioinnista aiheutuneita taloudellisia menetyksiä.

Materiaalin käyttäminen omissa teoksissa

Lainsäädäntö ei juurikaan rajoita tekijänoikeudella suojatun materiaalin käyttöä omissa teoksissa silloin, kun teokset on tehty puhtaasti yksityiseen käyttöön eikä niitä ole tarkoitus julkaista millään tavalla. Niinpä pöytälaatikkokirjailijat ja päiväkirjanpitäjät voivat vapaasti käyttää haluamaansa materiaalia tekijänoikeuksista välittämättä. Silloin kun teos on tarkoitus saattaa julkisuuteen, pitää tekijänoikeudet ottaa huomioon. Perinteisten kirjojen ja levyjen ohella julkaisemista ovat myös nettisivut ja blogit; jos päiväkirjan laittaa verkkoon kaikkien luettavaksi, se on julkaisemista.

Toisilta saatuja aiheita, ideoita, teemoja ja tietoa voi hyödyntää vapaasti. Koska tekijänoikeus suojaa ilmaisumuotoa, hyödyntämisen tulee tapahtua siten, että tehdään oma itsenäinen teos eikä suoraan kopioida toisen teosta. Joskus hyvä tapa vaatii lähteen kertomisen ja muutenkin se on kohteliasta sekä alkuperäistä lähdettä että lukijaa, kuuntelijaa tai katselijaa kohtaan. Edes teoksen juoni ei ole suojattu ja on mahdollista tehdä oma teos käyttäen toisen teoksen juonta, kunhan tekee oman, selvästi aikaisemmasta erottuvan teoksen. Joissakin tyyllilajeissa, esimerkiksi parodiassa tai satiirissa, on tärkeää, että kohteena oleva teos, sen tapahtumat ja henkilöt ovat selvästi tunnistettavissa.

Osia toisen teoksesta saa käyttää oman teoksen osana tietyin edellytyksin. Lainaamisen edellytyksenä on, että:

1. teos on julkistettu

Yksityisiä kirjoja tai tekstiviestejä ei saa lainata.

2. lainaaminen on hyvän tavan mukaista

Lähde on ilmoitettava hyvän tavan mukaan (hyvä tapa vaihtelee eri tilanteissa).

Lainattavalla teoksella tulee olla asiallinen yhteys teokseen, jossa sitaattia käytetään.

Omaa teosta ei voi tehdä pelkistä sitaateista vaan teoksessa pitää olla mukana myös omaa panosta.

3. lainaus tehdään tarkoituksen edellyttämässä laajuudessa

Tarkkoja sääntöjä sallitun lainauksen laajuudesta ei ole olemassa, vaan se joudutaan aina ratkaisemaan erikseen.

Kuluttajansuojasta

Joka päivä kun käyt kaupassa ja päätät ostaa jotain, saatat tarvita kuluttajansuojalain tietoja. Jos uusi villapaita purkautuu tai viimeisin tietokoneohjelma ei toimikaan niin kuin pitäisi. Tai silloin kun matkaesitteessä luvattiin selvästi liikoja. Laki on olemassa sinua varten ja sen tarkoitus on suojata oikeutesi saada juuri sellainen tuote tai palvelu jota olet halunnut.

Kuluttajansuojalaki

Kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä tehtyihin kauppoihin sovelletaan kuluttajansuojalakia. Kuluttajaviranomaiset auttavat kuluttajaa jos erimielisyyksiä ilmenee. Kuluttajaviranomaiset ja heidän yhteystietonsa löydät osuudesta Yhteystietoja.

Kuluttajansuojalakia ei sovelleta kahden kuluttajan tai kahden elinkeinonharjoittajan välillä tehtyihin kauppoihin. Tämä kannattaa huomioida esimerkiksi autokaupoissa kahden kuluttajan kesken.

Kuluttajan velvollisuus on

- maksaa tavarán tai palvelun hinta kokonaan ja sovittuna aikana

Myyjän velvollisuus on

- toimittaa sovittunlainen tuote sovittuna aikana ja sovittuun hintaan

Kauppa on sopimus

Kun ostat tavarán tai palvelun, tämä tarkoittaa sopimuksen tekemistä. Kaupan molempien osapuolten on pidettävä kiinni sopimuksesta eikä kumpikaan voi sitä yksin muuttaa. Kauppaa ei siis enää voi peruuttaa vaikka tulisikin katumapäälle. Virheettömán tavarán voi palauttaa vain, jos myyjä suostuu siihen. Poikkeuksena ovat etä- ja kotimyynti, joissa on pääsääntöisesti 14 vuorokauden aika peruuttaa kauppa. Monet yritykset antavat tuotteilleen vaihto- ja/tai palautusoikeuden. Se on liikkeiden vapaaehtoista asiakaspalvelua ja liike itse voi määritellä palautusehdot.

Jos olet epävarma ostopäätöksestäsi, voit kysyä mahdollisuutta avokauppaan ja pyytää siitä merkintää kuittiin.

Kaupoista, varsinkin isommista, on aina hyvä tehdä kirjallinen sopimus. Monet esimerkiksi remontteja koskevista riidoista johtuu siitä, että toimitusajoista on sovittu vain suullisesti.

Etämyynti ja kotimyynti

Etämyynnissä (esim. puhelin-, posti- ja nettimyynti ja tv-shop) et voi ostopäätöksen tehdessäsi nähdä tai tarkistaa ostamaasi tuotetta. Kotimyyntiä ovat sellaiset tilanteet, joissa myyjä tulee asiakkaan kotiin pyytämättä tai tuotteita myydään jonkun yksityiskodissa tai sellaisessa paikassa, jossa yleensä ei käydä

kauppaa (esim. koulut, työpaikat). Sekä koti- että etämyynnissä voit peruuttaa kaupan ilmoittamalla siitä myyjälle 14 vuorokauden sisällä. Kotimyyynnissä myyjän on aina annettava ostajalle kotimyyntiasiakirja tai riittävän selkeä kauppakirja.

Kun teet ostoksia internetissä, selvitä tarkasti mitkä säännöt kauppoihin pätevät. Onko tuotteella palautusoikeutta? Joudutko maksamaan veroja tai tullimaksuja? Kenen vastuulla on, jos tuote menee rikki lähetyksen aikana? Voiko tuotteen korjata Suomessa ja löytyykö siihen varaosia? Onko takuu voimassa? Lisää tietoa internet-kaupasta löydät esimerkiksi täältä:

Virhe

Jos tuotteessa tai palvelussa on virhe, kuluttajalla on oikeus hyvitykseen.

Tuotteessa on virhe kun se:

- on rikki tai siinä on valmistusvika
- ei sovellu käyttötarkoitukseensa
- ei vastaa näytettä, mallia tai annettuja tietoja
- ei kestä tavanomaisessa käytössä niin kauan kuin luvataan tai on aiheellista olettaa
- ei sisällä riittäviä käyttö- tai hoito-ohjeita

Palvelussa on virhe kun se:

- ei ole tehty ammattitaitoisesti ja huolella
- ei ole tehty niin kuin on sovittu

Kun huomaat virheen

Älä viivyttelä, vaan ota heti yhteys myyjään/ostopaikkaan. Jos et ota myyjään kohtuullisessa ajassa, menetät oikeuden vedota virheeseen. Myyjällä on velvollisuus korjata tai vaihtaa tuote tai palauttaa rahat. Virheen korjaamistapa katsotaan tapauskohtaisesti, mutta myyjällä on oikeus ensisijaisesti korjata tuote. Kuittia et näissä tilanteissa välttämättä tarvitse. Kuitti kuitenkin helpottaa aina ongelman selvittelyä. Se on hyvä säilyttää varsinkin kalliimmista ostoksista.

Jos yhteisymmärrystä ei löydy, voit ottaa yhteyttä kuluttajaneuvojaan. Kuluttajaneuvoja auttaa, neuvoo ja sovittelee. Hänen palvelunsa ovat ilmaisia kaikille. Kuluttajaneuvojan puoleen voit kääntyä jo ennen kuin teet hankintoja. Häneltä saat tietoa ja testejä, joiden avulla voit vertailla tuotteiden hintaa ja laatua.

Takuu

on myyjän, valmistajan tai maahantuojan tuotteelle antama lisäetu. Takuun antaminen ei ole pakollista. Se ei kata käyttövirheestä johtuvia vikoja. Muista säilyttää takuutodistus! Myyjän vastuu ei lopu takuuajan umpeutumiseen, vaan virheelliset tuotteet on oikeus vaihtaa tai korjauttaa takuuajan jälkeenkin. Tässä kuitenkin otetaan huomioon useita seikkoja tehdystä kaupasta.

Kuuden kuukauden sääntö

Kuuden kuukauden säännön mukaan tuotteessa on oletettavasti ollut jokin valmistusvirhe, jos siinä ilmenee virhe kuuden kuukauden sisällä ostohetkestä. Jos tuote osoittautuu virheelliseksi alle kuudessa

kuukaudessa, myyjän on pääsääntöisesti korjattava virhe. Jos myyjä on sitä mieltä ettei tuotteessa ollut virhettä kun kaupat tehtiin, hänen on esitettävä näyttöä asiasta (näyttösääntö). Pelkkä väite ei riitä.

Kuuden kuukauden sääntöä ei sovelleta, jos tuotteen normaali kestoikä on alle kuusi kuukautta tai vika johtuu käsittelyvirheestä. Kuuden kuukauden jälkeenkin myyjä vastaa tuotteen virheestä. Tällöin kuitenkin kuluttajalla on oltava näyttöä, että tuotteessa on ilmennyt sellainen virhe, johon kuluttajansuojalakea voidaan soveltaa.

Kuuden kuukauden sääntö koskee myös käytettyjen tavaroiden kauppaa, esim. autokauppaa, jossa myyjäliike myy käytettyjä autoja. Käytetyltä tavaralta ei kuitenkaan voi odottaa samaa kuin uudelta. Yleensäkin virheen arvioinnissa otetaan huomioon kokonaisuus: mitä tietoja ostajalla on ollut kauppaa tehtäessä, mikä oli kauppahinta ja mikä on ollut normaalia kulumista jne. Epäselvissä tilanteissa kannattaa aina ottaa yhteyttä omaan kuluttajaneuvojaan.

Kuluttajaneuvojalta saat henkilökohtaista neuvontaa. Neuvojan numeron löydät esim. Kuluttajaviraston kotisivuilta.

Alle 18-vuotias voi tehdä vähäisiä tai tavanomaisia käteisostoksia ilman huoltajansa suostumusta. Esimerkiksi lemmikin ostamiseen tarvitaan vanhempien lupa. Itse ansaittuja tienestejä voi kuitenkin käyttää merkittävimpiinkin ostoksiin. Luottosopimuksia alle 18-vuotias ei voi tehdä lainkaan.

Lähde: www.kkv.fi

Säästövinkejä

Menojen vähentäminen on helpompaa kuin tulojen kasvattaminen! Harvalla on rahaa niin paljon, että saisi kaiken minkä haluaa. Säästäväisyys on keino, jolla rahat saadaan riittämään paremmin ja säästämisen palkintona on se asia, jota varten rahaa on pikkuhiljaa säästetty. Säästäminen kannustavaa ja kannattavaa kun sillä on jokin tavoite, kuten uusi takki, pyörä, asunto tai lomamatka.

Vaikka rahasta ei suoranaisesti olisikaan tiukkaa, voit silti miettiä, mihin kaikkeen rahaa tuleekin laitettua. Useilla pienillä säästöillä voit toteuttaa jonkin isomman unelmasi. Ylimääräistä rahaa voit sijoittaa tai laittaa säästöön pahan päivän varalle! Kaikilla on oma tapansa säästää ja käyttää rahaa. Olet itse oman elämäsi finanssipomo, ota taloudenhallinta haasteena!

Keskeisiä menoja asumisen lisäksi ovat ruokamenot, vaatemenot, matkustus, puhelinkulut, vesi ja energia.

Ruoka

Ruoka muodostaa ison osan jokapäiväisistä menoista. Ruoka kuuluu onneksi niihin menoihin, joihin voi itse vaikuttaa. Kaikkein parasta on, että usein on niin, että voit sekä alentaa ruokailuun kuluvia kustannuksia ja samaan aikaan jopa syödä terveellisemmin kuin aikaisemmin

- Älä mene nälkäisenä ruokakauppaan!
- Tee ostoslista ennen kauppaan menoa, silloin ostat sitä mitä tarvitset.
- Suunnittele ruokalista viikoksi eteenpäin ja käy sitten kaupassa.

- Suunnitelmallisuus kannattaa ja tulee halvemmaksi kuin jos joka päivä käväiset kaupassa. Useat vierailut ruokakauppaan johtavat useampiin heräteostoksiin ja sellaisten tuotteiden ostamiseen, joita et edes ajatellut ostavasi. Ajan, joka kaupassakäynniltä säästyy, voit vaikkapa käyttää ruoanvalmistukseen.
- Käytä ruoanlaittoon enemmän aikaa ja säästä rahaa.
- Vertaile pienellä painettuja kilohintoja kauppojen hintamerkinnoissa. Huomaat että pienemmän pakkaukset ovat usein paljon kalliimpia. Mieti voisitko ostaa isomman pakkauksen ja vaikka pakastaa osan.
- Hanki peruskeittokirja, josta löydät tavallisimpien ruokien ohjeet. Näin ruoanlaitto helpottuu, eikä sinun tarvitse miettiä, kuinka kauan mitäkin ruokaa tulee kypsentää tai kuinka monta astetta uunissa tulee olla.
- Valmista suurempia annoksia, kuin tarvitset vain yhtä ruokailukertaa varten. Pakasta loput!
- Kun olet suunnitellut ruokalistan, voit tehdä jotain ruokia suuremmankin määrän ja pakastaa osan (esimerkiksi makaronilaatikkoa).
- Kun tulet kotiin nälkäisenä ja väsyneenä koulu- tai työpäivän jälkeen, on kätevää kun kotona on helposti valmistettavia/lämmitettäviä ruokia. Sortuminen nopeaan mutta kalliiseen ja ravintoarvoltaan vähäiseen pikaruokaan vähenee.
- Ostaako valmiina vai tehdä itse? Kun on kiire, ostaa mieluummin ruoan valmiina. Usein valmisruoat tulevat kalliimmiksi kuin itse tehtynä, mutta näin ei välttämättä ole aina. Itse tekemällä saa kuitenkin tuoreempaa ja maistuvampaa ruokaa.
- Lisää siis pakastimeesi itse valmistamiasi ruokia pienemmissä rasioissa, kalapuikkoja, kananuggetteja, pakastevihanneksia, pakastepizzaa, kasvispihvejä jne. Kaikkea sellaista, mitä on helppo ottaa ja lämmittää kun haluat nopeasti saada ruokaa.
- Pavut, herneet ja linssit ovat hyvä vaihtoehto lihalle.
- Itse tekemällä voi monesti säästää rahaa, jonka voi käyttää johonkin muuhun. Vertaile kuitenkin mikä on kannattavaa. Jos olet sinkku, etkä edes usein syö kotona, voit säästää kenties jossain muissa menoissa. Muista kuitenkin terveellinen ruokavalio vaikka söisitkin useasti ulkona!
- Pienet ostokset kasvattavat suuresti menoja! Heräteostokset ovat usein esimerkiksi karkkia, suklaata tai sipsejä. Pyri välttämään pieniä heräteostoksia, niin rahaa säästyy johonkin tarpeellisempaan. Voit vaikka käydä useammin ravintolassa syömässä jotain hyvää. Pienistä ostoksista kertyy vuoden mittaan suuri summa!

Vaatteet ja asunto

Vaikka kukkarossasi ei olisikaan turhan paljon rahaa, yritä silti ostaa laadukkaita tuotteita. Jos ostat monta paitaa halpisketjun kaupasta ja ne menevät pilalle parissa pesussa, on järkevämpää ostaa yksi kalliimpi joka kestää kauemmin. Vaatekaappisikaan ei täyty turhista kuteista, joita ei enää voi käyttää mutta ei raaski heittää poiskaan!

Kaikkea ei tarvitse ostaa uutena. Persoonallisia vaatteita löydät kirppareilta tai kysy kaverilta jos voisit joskus lainata niitä ihania saappaita, tsekkaa netistä huutokauppasivut jos etsit huonekaluja uuteen kämppään.

Mieti mitä tarvitset. Joku käyttää rahansa vaatteisiin, joku autoon, kotiin tai matkoihin. Muista että kaikkea ei voi saada ja siksi jostain täytyy tinkiä. Kenties voisit elää ilman tämän kesän muotivaatteita – ensi kesänä on kuitenkin taas uudet jutut, jotka haluaisit.

Opettele ompelemaan ja korjaamaan vaatteita. Jo pienilläkin taidoilla saatat pelastaa jonkin vaatteen. Sen lisäksi, että osaat korjata vaatteita ja vaikkapa laukkuja, voit tehdä niistä persoonallisia ja juuri omaan tyyliisi sopivia!

Päivittäiseen käyttöön tulevien vaatteiden ostossa kannattaa panostaa laatuun. Laadukkaat vaatteet kestävät usein paremmin toistuvaa pesua, kuin halvalla hankitut.

Voisitko itse tehdä tai korjata jotain, josta muuten joutuisit maksamaan?

Kannattaa ostaa vaatteita, jotka voi pestä itse, koneessa tai käsin. Kemiallinen pesu on sekä kallista, että ympäristöä rasittavaa

Jos sisustat uuden asuntosi uusilla huonekaluilla ja tarvikkeilla, se tulee kalliiksi. Voisitko saada jotain mukaasi kotoa tai lainata kavereilta tai sukulaisilta? Tai ostaa käytettynä? Jos saat huonekalut halvalla tai ilmaiseksi, voit piristää asunnon ilmettä uusilla, pienemmillä hankinnoilla, kuten tyyntyillä, tauluilla ja koriste-esineillä. Vanhat huonekalut ja esineet ovat usein paitsi käyttökelpoisia, myös luovat persoonallisen näköisen kodin. Joka tapauksessa ei heti kannata rynnätä kauppaan ja ostaa kalliita sisustustuotteita. Kun on asunut uudessa kodissa hetken, tietää paremmin mitä tarvitsee ja mikä toimii parhaiten juuri omaan makuun.

Matkustaminen ja oma auto

Oman auton käyttö ja ylläpito on kallista. Mieti kuinka paljon todella tarvitset autoa.

Edullisempaa ja terveellisempää on kävellä tai pyöräillä, jos se vain on mahdollista.

Käytä työ- tai koulumatkoilla julkista liikennettä. Sarjalippu tai kausikortti tulee edullisemmaksi jos liikut säännöllisesti. Muista selvittää mahdolliset etusi jos olet opiskelija!

Muista myös että matkakulut voi vähentää verotuksessa omavastuuosuuden jälkeen. Katso lisätietoja www.vero.fi

Joustava ajotyyli tulee halvemmaksi. Nopeat kaasutukset ja äkilliset jarrutukset vievät paljon bensaa ja kuluttavat autoa.

Kun auton käynnistää talvella ja moottori on jäässä, voi auto kuluttaa viiden ensimmäisen ajokilometrin aikana jopa 20-100 prosenttia enemmän bensiiniä kuin normaalisti, riippuen ulkoilman lämpötilasta. Lämmitä auton moottori ennen käynnistystä, jos se on mahdollista. Aloita lämmitys kuitenkin aikaisintaan 1,5-2 tuntia ennen lähtöä.

Poista takakontista turhat ja painavat tavarat ja poista suksiboksi katolta silloin, kun et tarvitse sitä. Nämä kasvattavat myös bensen kulutusta.

Ajoneuvovakuutus on kaikille pakollinen, mutta pohdi, mitä muita vakuutuksia autollesi haluat ja tarvitset. Vertaile eri vakuutusyhtiöiden hintoja.

Huolehdi säännöllisesti autosi kunnosta, niin paitsi säästät korjauskuluissa, saat myös paremman jälleenmyyntihinnan autostasi, kun haluat myydä tai vaihtaa sen tulevaisuudessa.

Auton pesu ja pienet huoltotyöt itse tehtynä vievät kenties enemmän aikaa ja vaativat perehtymistä, mutta ovat kukkaron kannalta kannattavia. Pyri valitsemaan ympäristöä vähiten kuormittavia tuotteita, kun valitset tarvitsemiasi kemikaaleja.

Puhelin ja tietoliikenne

Maksamattomat kännykkälaskut ovat usein syynä nuorten maksuhäiriömerkintöihin. Oletko koskaan laskenut, kuinka paljon rahaa vuodessa kuluu puhelinlaskuihin? Voit säästää vaihtamalla operaattorisi sellaiseen, joka vastaa parhaiten juuri sinun tarpeitasi. Operaattoreilla on erilaisia tarjouksia niille, jotka puhuvat paljon tai niille, jotka mieluummin lähettävät tekstiviestejä.

Harkitse, mikä operaattori ja liittymätyyppi sopii sinun käyttöösi.

Vältä puheluja maksullisiin palvelunumeroihin ja osallistumista erilaisiin kilpailuihin ja äänestyksiin. Puhelimeen voi asentaa eston, jolloin siitä ei voi soittaa maksullisiin numeroihin.

Usein puhelut iltaisin ovat halvempia kuin päivällä.

Tekstiviesti tulee usein halvemmaksi kuin puhelu. Mieti, mitkä asiat voisit kertoa puhelun sijaan viestinä.

Parhaiden kavereiden kesken puhelut tulevat halvemmiksi jos kaikilla on sama operaattori. Vertaa kuitenkin operaattorin hintoja kun haluat soittaa myös muihin numeroihin. Joskus halvat puhelut operaattorin omiin numeroihin kustannetaan kalliimmilla hinnoilla muihin numeroihin.

Jos puhelinlaskun suuruus on usein ikävä yllätys, voit harkita myös siirtymistä Prepaid - liittymän käyttöön. Silloin maksat puhelusi etukäteen, eikä lasku pääse yllättämään.

Kännykällä soittoa voi rajoittaa myös tekemällä puhelinyhtiön kanssa saldosopimuksen. Siinä määrätään rahasumma, johon asti puhelimella voi soittaa. Sen jälkeen puhelin menee kiinni ja avautuu vasta, kun lasku on maksettu. Saldosopimuksesta joutuu kuitenkin maksamaan yhtiölle pienen kuukausimaksun.

Muista että puhelinlasku on tärkeää maksaa ajallaan! Lisää kuluja ilmaantuu heti eräpäivän mentyä ja laskun summa kasvaa helposti yllättävän suureksi. Ota heti yhteyttä puhelinyhtiöön, jos huomaat ettet pystykään maksamaan laskua. Katso lisätietoja Pulassa-sivulta.

Vertaile hintoja ennen kuin hankit uutta tekniikkaa. Liikkeiden hinnoissa voi olla tuntuvia eroja. Tarkkaile tarjouksia ja alennusmyyntejä. Hintavertailuja esim. digikameroista voit kysyä Kuluttajavirastosta.

Vertaile myös nettiyhteyden hintoja. Laajakaistojen hinnoissa on eroja.

Jos käytät nettiä modeemin kautta, muista että päivällä yhteys on kalliimpi kuin virka-ajan ulkopuolella, samoin kuin tavallisella lankaliittymällä soitettaessa.

Energia

Vihreä lamppuEnergiakulut koostuvat useimmiten sähkö- ja lämmitysmaksuista.

Kodin kuluttamasta energiasta puolet menee lämmitykseen ja viidennes lämpimään veteen.

Kerrostaloasunnossa asuessasi sinun täytyy tehdä sähkösojimus saadaksesi sähköä asuntoosi. Sähköyhtiö lähettää laskun, jonka voit maksaa haluamallasi tavalla, vaikkapa kerran kahdessa kuukaudessa tai kerran vuodessa.

Sähkölasku koostuu kahdesta osasta: sähköenergiasta ja sähkön siirtopalvelusta. Kummankin osuus laskusta on noin puolet.

Sähkön siirron hintaan et voi itse vaikuttaa. Hinta määräytyy asuinpaikallasi olevan sähköntoimittajan hintojen mukaan.

Sähköenergian osuuden toimittajan voit itse päättää. Kannattaakin katsoa onko jokin muu yhtiö edullisempi kuin se, josta nyt ostat sähkösi. Vertailuja voit tehdä esimerkiksi Energiamarkkinaviraston sivuilla.

Voit tehdä muutoksia sähkösojimukseesi soittamalla sähköyhtiösi. Jos vaihdat sähköyhtiötä, yleensä soitto uuteen yhtiöön riittää.

Omilla elämäntavoilla voi vaikuttaa sähkölaskun suuruuteen. Voit säästää energiaa muun muassa seuraavin keinoin:

Huolehdi, että ikkunoissa ja ovissa on kunnan tiivisteet talviaikaan.

Kun tuuletat, tee se nopeasti läpivedolla.

Sammuta valot lähtiessäsi kotoa tai ollessasi huoneesta pidemmän aikaa poissa. Valot kannattaa sammuttaa aina, kun poistuu huoneesta yli 10 minuutiksi.

Jos 60 watin hehkulamppu on päivässä 8 tuntia päällä, se kuluttaa vuodessa 15 euroa.

Hanki energiaa säästäviä lamppeja tavallisten hehkulamppujen tilalle, varsinkin paikkoihin joissa usein palaa valo.

Kun olet pidemmän aikaa poissa, älä pidä sähkölaitteita (tv, videot, tietokone) valmiustilassa. Tämä kuluttaa yllättävän paljon sähköä. Sammuta valmiuskytkin yön tai työssäolon ajaksi, sillä se on myös tulipalon kannalta turvallisuusriski.

Sulje aina laitteet, joita et käytä. Vuoden aikana pelkästään television standby-toiminto voi tuottaa useiden eurojen lisän sähkölaskuun.

Pyyhi säännöllisesti pölyt sähkölaitteista ja puhdista myös pesukoneen nukkasihti. Puhdas kone toimii tehokkaammin.

Pese pyykkiä tai tiskejä vain täydellä koneella. Jos koneessa on puoliteho-ohjelma tai muita energiaa säästäviä ohjelmia, käytä niitä.

Jääkaapin oikea lämpötila on +5 ja pakastimen -18 astetta. Jokainen aste lisää sähkönkulutusta noin 5 prosenttia.

Kylmälaitteet tulee sijoittaa erilleen astianpesukoneesta, liedestä ja pattereista.

Sulata jääkaappi ja pakastin säännöllisesti (vähintään kerran, pari vuodessa). Seiniin kertynyt jääkerros lisää energiankulutusta.

Ilman pitää päästä kiertämään vapaasti kylmälaitteiden ympärillä. Jos ilma ei kierrä kunnolla, sähkönkulutus voi jopa kolminkertaistua. Muista silloin tällöin myös imuroida pölyt jääkaapin takaa!

Jos asut yksin, mieti tarvitsetko pakastinta lainkaan. On turha pitää pakastinta päällä jos sisällä on vain yksi jäätelöpaketti.

Lämmitä autoasi lämpötolpassa korkeintaan 1,5-2 tuntia ennen lähtöä.

Ruokaa laittaessasi valitse oikean kokoiset kattilat levyille ja mieti voitko käyttää hyväksesi jo lämmintä levyä. Älä käytä turhaan liikaa vettä keittäessäsi perunoita tai kasviksia. Käytä kattiloissa kansia. Mieti milloin tarvitset lämmintä uunia ja voisitko lämmittää samalla kertaa jotain muutakin. Muista että jokainen uuniluukun aukaisu laskee lämpötilaa noin 25 astetta.

Laske huoneiston lämpötilaa. Jo yhdenkin asteen lasku lämpötilassa vaikuttaa.

Lisää vinkkejä: Helsingin Energian Energiakeskus

Vesi

Vesimaksusi voi olla kiinteä tai riippua veden kulutuksesta. Joka tapauksessa on järkevää välttää veden (etenkin lämpimän veden) turhaa kulutusta ympäristön ja energian säästön kannalta.

Ilmoita tippuvista hanoista ja vuotavasta vessanpöntöstä välittömästi huoltoyhtiölle. Sinulle ei tästä aiheudu korjauskuluja.

Köyhäile tyylikkäästi

Kreivi Von Schönburg haastaa miettimään, mitä onni oikein on. Ei ole enää hienoa olla rikas, sillä käytännössä jokainen keskivertokansalainen on. Köyhtyvä sen sijaan kuuluu ehdottomasti edelläkävijöihin. Tyylikkään köyhäilyn taito täytyy kuitenkin oppia: on salaisuuksia, joiden avulla voi rikastua ilman yhtäkään kolikkoa. Uusköyhälle oma auto on kauhistus ja raha vain onnen tiellä. Vaatteisiin, matkoihin, asuntoon ja autoon ei tarvitse tuhlaata rahaa. Todellinen ylellisyys ei merkitse omistamista, vaan sitä, että voi elää ilman.

Näin köyhäilet tyylikkäästi!

1. Lopeta täydellisyden tavoittelu. Jos havittelet onnen kliseitä, teet itsesi onnettomaksi. Kaikkein köyhin ihminen on se, joka viikko toisensa jälkeen lottoaa.
2. Leiki että pieni kaksiosi on loistohotellin sviitti. Vähennä tavaran määrää, luota minimalismiin. Se on aina tyylikästä. Rikas on se, jonka asunto on ystävien kokoontumispaikka.
3. Lopeta lounailla käynti ja kutsu ystäväsi luoksesi syömään spagettia. Vältä eineksiä ja tee yksinkertaisia ruokia edullisista, mutta tuoreista raaka-aineista.
4. Käytä julkisia ja taksia. Vain juntit kaasuttelevat tila-autoilla ostoskeskuksiin. Jos sinun on pakko hankkia auto, osta boheemi ja vähän bensaa syövä rättisitikka.

5. Unohda ökyloimat Thaimaan muovisissa lomakeitaissa. Suurin osa matkastasi kuluu lentokentillä jonottaessa. Loman ihannuus piilee vain mielikuvassa, jota tietoisuusteollisuus yrittää sinulle syöttää. Rentoudut enemmän, kun pysyt kotona.
6. Osta muutama iätön merkkivaate second hand -liikkeestä ja sekoita niitä vapaasti halpisvaatteiden kanssa. Muista, että tyylikkäältä voi näyttää ainoastaan, jos vaatteitaan väheksyy terveessä määrin. Kanna vaatteitasi, älä anna niiden kantaa sinua.
7. Valitse kulttuurihypestä vain oikeasti kiinnostavat asiat. Tarvitsetko oikeasti cd-kokoelmiisi Vivaldin Neljä vuodenaikaa? Vaikutat syvälliseltä ihmiseltä, kun osaat puhua muustakin kuin siitä viimeisimmästä elokuvasta, kirjasta, levystä tai näyttelystä.
8. Lopeta ylimääräiset lehtitilaukset. Infonarkkaaminen yleistyy huolestuttavasti, vaikka uutiset ja lehtijutut toistavat itseään. Riittää kun luet yhden sanomalehden kirjastossa. Kokeile esimerkiksi ihan oikeita kirjoja.
9. Älä maksa ylihinnoiteltuja kuntosalijäsenyyksiä. Mene läheiseen puistoon ja juokse.
10. Älä juokse tarjousten perässä, vaan osta tuotteita vain, kun jotain oikeasti tarvitset. Kun olet joutunut pitkään säästämään saadaksesi uudet kengät, niiden ostaminen tuntuu järjettömän hyvältä. Rikkaalle ostaminen enää ei tuota samanlaista nautintoa.

Lähde: Alexander von Schönburg: Tyylikkään köyhäilyn taito. Atena kustannus

Vinkkejä kestävämpään kulutukseen

Poimi vinkit alta ja vaihda vaihde kestävämmälle kulutukselle!

Mukavasti raiteilla

Lentomatkailu on merkittävimpiä ilmastonmuutoksen aiheuttajia. Lentämisen ilmastopäästöt ovat yli viisinkertaiset junalla matkustamiseen verrattuna. Vaihda kotimaan matkoilla lentokoneen kyyti junareissuun ja valitse sellaisia lomakohteita, joihin pääset helposti junalla.

Vaihda lihasvoimaan

Pyöräily ja kävely ovat halpoja, terveellisiä ja ilmastomyönteisiä liikkumistapoja. Liikenteen osuus hiilidioksidipäästöistä on Suomessa noin viidennes. Puolet automatkoista on alle kuusi kilometriä ja neljännes peräti alle kolme kilometriä. Monet näistä matkoista olisi helppo taittaa pyörällä tai kävellen.

Jätteet kiertoon

Väärään paikkaan joutunut eloperäinen jäte vauhdittaa ilmastonmuutosta roimasti. Suomessa noin puolet metaanipäästöistä syntyy biojätteen hajoamisesta kaatopaikoilla. Kilo biojätettä tuottaa vähitellen puolisen kiloa metaania. Pistä maatuva jäte kompostiin ja kierrätä muutkin jätteesi.

Suosi lähiruokaa

Ruoan kuljettamiseen ympäri maapalloa kuluu paljon energiaa. Esimerkiksi vihannesten kuljetus lentorahtina ulkomailta vaatii noin kolme kertaa sen energiamäärän, joka kuluu samojen vihannesten kasvattamiseen Suomessa avomaalla. Valitse lähellä tuotettua ruokaa.

Poimi luomua

Luonnonmukainen viljely kuluttaa tavanomaista tuotantoa vähemmän energiaa. Esimerkiksi kotimaisen luomuruiskilon tuottamiseen tarvitaan vain noin puolet tehotuotetun ruiskilon vaatimasta energiamäärästä. Suosi ruokaostoksilla luomutuotteita.

Vaihda virtaa

Suomen ilmastopäästöistä 2/3 tulee energiantuotannosta. Voit valita fossiilisilla polttoaineilla tuotetun "mustan" ja uusiutuvilla energialähteillä tuotetun vihreän sähkön välillä. Keskimäärin vihreä sähkö maksaa kerrostaloasunnossa alle euron kuukaudessa tavallista sähköä enemmän. Vaihda virtaa ja äänestä sähkölaskullasi uusiutuvien puolesta.

Ei hukkalämmitystä

Suomessa noin viidennes energiasta kuluu lämmitykseen. Laskemalla huonelämpötilaa yhdellä asteella vähennät lämmityksen energiankulutusta 5 %. Terveellisenä lämpötilana pidetään 20-22 celsius astetta. Jos käytät sähkölämmitystä, valitse vihreää sähköä. Jos lämmität öljyllä, säästät rahaa ja ilmastoa siirtymällä pellettilämmitykseen tai maalämpöön.

Säästä sähköä

Jos suomalaiskodit vaihtaisivat energiansäästölamppuihin, sähköä säästyisi yli 900 gigawattituntia vuodessa. Se vastaa Loviisan toisen ydinreaktorin neljännesvuoden tuotantoa. Viiden 60 watin hehkulampun korvaaminen 11 watin energiansäästölamppuilla säästää vuodessa lähes 20 euroa ja 35 kiloa hiilidioksidipäästöjä. Vaihda energiaa säästäviin lamppuihin äläkä polta niitä turhaan.

Tumppaa rööki

Tupakan kuivaaminen vaatii paljon energiaa, joka tuotetaan kehitysmaissa yleensä polttamalla puuta. Tupakantuotannon takia hävitetään maailmassa vuosittain 200 000 hehtaaria eli noin Helsingin kaupungin alueen verran metsää. Säästä puuta ja muita lopettamalla tupakointi.

Prosenttilaskukoulu

Ihanat kengät ja vielä alennuksessa! Vuokraisäntä ilmoittaa korottavansa vuokraa 4%...Paljonko maksaa? Ei hätää jos koulun matikantunnit menivät vähän ohi. Tässä pikakertaus prosenttilaskusta, jota tarvitset usein elämässäsi.

1% on yksi sadasosa koko määrästä.

Eli $1\% = 1/100 = 0,01$

Alennus

Alennusmyynnin paidan normaali hinta on 40€. Nyt siitä saa 30% alennusta. Kuinka paljon paita nyt maksaa?

Tapa 1.

Mieti paljonko prosentteja jää jos miinustat 30% pois sadasta prosentista (eli $100\% - 30\% = 70\%$)

Jaa tulos sadalla (eli $70/100 = 0.7$)

Kaiva kännykän laskin esiin ja laske paidan normaalihinta 40€ kertaa 0.7 (eli $40€ \cdot 0.7 = 28€$)

Paita maksaa alennuksen jälkeen 28€.

Tapa 2.

Laske alennus kaavalla: $30/100 \cdot 40 = 12€$

Vähennä alennus normaalista hinnasta: $40€ - 12€ = 28€$

Paita maksaa 28€

Tsekkaa vielä tämä esimerkki: Olet duunissa ja saat kuukaudessa 1200€ palkkaa bruttona. Veroprosenttisi on 18%. Paljonko palkasta jää käteen, eli paljon palkkasi on nettona?

Tapa 1.

$100\% - 18\% = 82\%$

$1200 \cdot 0.82 = 984€$

Käteen jää 984 euroa

(Huomaa että tässä nettopalkasta ei ole vähennetty muita maksuja kuin valtiolle menevä vero. Lisäksi työnantaja vähentää bruttopalkastasi muitakin maksuja)

Korotus

Maksat vuokraa 400€ kuukaudessa. Vuokraisäntä ilmoittaa korottavansa vuokraa 4%. Paljonko joudut tulevaisuudessa maksamaan?

Tapa 1.

Laske kuinka paljon saat, kun 100 prosenttiin lisätään 4 prosenttia (eli $100\% + 4\% = 104$)

Jaa tulos sadalla (eli $104/100 = 1.04$)

Kerro nykyinen vuokran määrä tuloksella (eli $400 \cdot 1.04 = 416€$)

Seuraavan kuukauden vuokra on 416€

Tapa 2.

Laske korotus kaavalla: $4/100 \cdot 400 = 16$

Lisää korotus alkuperäiseen summaan: $400\text{€} + 16\text{€} = 416\text{€}$

Vuokrasi on jatkossa 416€

Osuus

Kuukausivuokrasi on 400€. Kuukausitulo on 900€. Kuinka monta prosenttia vuokran osuus on tuloistasi?

Laske kuinka monta prosenttia 400 on 900 eurosta

Kerro se sadalla: $400/900 \cdot 100 = 44.4\%$

Muutos

Kuukausivuokrasi on 400€. Vuokraa korotetaan 450 euroon. Kuinka monta prosenttia vuokra nousee?

Laske ensin muutos: $450 - 400 = 50\text{€}$

Laske sitten kuinka monta prosenttia muutos on alkuperäisestä vuokrasta

Kerro se sadalla: $50/400 \cdot 100 = 12.5\%$

Kaava voi olla myös tässä muodossa:

$(450 - 400)/400 \cdot 100 = 12.5\%$

Sanasto

Annuiteetti

Samansuuruisena summana toistuva pääoman lyhennyksestä ja korosta koostuva maksu, jonka luotonottaja maksaa, kunnes luotto on tullut kokonaan maksetuksi.

Avioehto

Avioehto poistaa avio-oikeuden, kts. alta

Avio-oikeus

Kun naimisiin mennään, molemmille puolisoille muodostuu avio-oikeus toistensa omaisuuteen.

Käytännössä se tarkoittaa sitä, että avio-oikeus toteutuu vasta avioliiton purkautuessa, jolloin kumpikin saa puolet puolisoitten yhteenlasketusta netto-omaisuudesta. Se puolisoista, jolla on enemmän omaisuutta joutuu maksamaan vähemmän omistavalle tasinkoa.

Ammattiyhdistys

Paikallinen/työpaikkakohtainen ammattiliiton jäsenyhdistys. Ay = ammattiyhdistys-, esim. ay-liike, ay-järjestö.

Ansiosidonnainen päiväraha

Aikaisempiin ansioihin sidottu päiväraha, kuten ansiosidonnainen työttömyyspäiväraha, sairauspäiväraha jne. Se on jokin prosenttiosuus palkasta.

Bruttopalkka

Palkan määrä ennen kuin siitä on vähennetty verot, työttömyys- ja sairausvakuutusmaksu sekä työeläkemaksuja.

CV = Curriculum Vitae

Ansioluettelo. Ansioluettelo kertoo mitä olet tehnyt elämässäsi. Siihen merkitään esimerkiksi aiemmat työpaikat, oppilaitokset ja suoritettut tutkinnot, kielitaito, erityisosaamisalueet ja kaikkea muuta tietoa, jonka haluat esimerkiksi mahdollisen työnantajasi tietävän sinusta.

Euribor

Euroalueen rahamarkkinoiden viitekorko ja lyhenne sanoista Euro Interbank Offered Rate. Euriborkorko lasketaan 1 viikon sekä 1-12 kuukauden ajanjaksoille. Kun laina on euriborsidonnainen, korko tarkistetaan aina sovitun jakson kuluttua, esimerkiksi kolmen kuukauden välein.

Funktionaalinen elintarvike

Elintarvike on funktionaalinen, kun sillä on osoitettu olevan sen tavanomaisen, ravintosisältöön pohjautuvan ominaisuuden lisäksi joku muukin myönteinen vaikutus käyttäjän terveydentilaan tai hyvinvointiin. Funktionaalinen elintarvike on ruokana käytettävä, tavallisesti myös ravintoaineita sisältävä tuote, ei kuitenkaan pilleri tai muu lääkkeenomainen valmiste. Voidaan käyttää myös nimitystä terveysvaikutteinen elintarvike.

Globalisaatio

Maailmanlaajuinen kansainvälistyminen

Julkinen sektori

Julkisesta sektorista puhutaan, kun tarkoitetaan verovaroin ylläpidettäviä valtion ja kuntien palveluita. Julkinen sektori on muodollinen, julkinen ja voittoa tavoittelematon. Julkiselle sektorille kuuluvat mm. koulut, terveyskeskukset ja sairaalat, työvoimatoimistot, tielaitos, poliisi, palokunta jne. Katso myös Kolmas sektori.

Julkiset palvelut

Julkiset palvelut voivat olla valtion tai kuntien rahoittamia ja järjestämiä. Myös yksityinen sektori voi osallistua julkisten palvelujen tuottamiseen joko ilmaiseksi, maksullisesti tai alennetuin hinnoin.

Kiinteä korko

Korko, joka pysyy muuttumattomana koko talletus- tai laina-ajan.

Kiinteä tasaerälaina

Valittavana on myös kiinteä tasaerälaina, jonka maksuerä pysyy samana koko laina-ajan eikä vain koronmääräytymisjakson ajan. Jos lainan korko laskee, laina-aika lyhenee ja jos korko nousee, laina-aika pitenee.

Kolmas sektori, yksityinen sektori ja julkinen sektori

Kolmannella sektorilla tarkoitetaan markkinoiden, julkisen sektorin ja kotitalouksien väliin jäävää aluetta, jolloin toimintaan liittyy vapaaehtoistyötä, kansalaisaktiivisuutta ja järjestötoimintaa. Kolmannen sektorin toimijat ovat esimerkiksi järjestöjä, liittoja ja muita voittoa tavoittelemattomia tahoja. Yksityinen sektori taas toimii markkinaehtoisesti ja tavoittelee voittoa. Yksityisellä sektorilla toimivat yritykset. Julkinen sektori puolestaan on muodollinen ja julkinen, mutta voittoa tavoittelematon. Julkisen sektorin toimijoita ovat valtio ja kunnat.

Kuluttajansuojalaki

Kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välillä tehtyihin kaappoihin sovelletaan kuluttajansuojalakea. Kuluttajaviranomaiset auttavat kuluttajaa jos erimielisyyksiä ilmenee.

Lahjavero

Valtiolle maksetaan lahjaveroa, jos saa 3 400 euron tai sitä arvokkaamman lahjan. Tämä koskee myös samalta lahjoittajalta kolmen vuoden kuluessa saatuja lahjoja, joiden yhteenlaskettu arvo on 3 400 euroa tai enemmän.

Likvidi

Helposti rahaksi muutettava.

Nettopalkka

Bruttopalkka - verot ja muut maksut. Nettopalkka on palkasta käteen jäävä osuus.

Perintökaari

Suomen lakiin sisältyvä Perintökaari (1965/40) määrittelee kenelle omaisuutesi kuolemasi jälkeen menee. Voit myös itse ilmaista oman tahtosi tekemällä testamentin.

Perintövero

Yksityiset henkilöt ovat lähes aina verovelvollisia saamistaan perinnöistä. Perintöveroa maksetaan 4 000 euron tai sitä suuremmasta perintöosuudesta. Perintöverotus on progressiivista eli vero on sitä suurempi, mitä enemmän henkilö perii. Lisäksi perilliset on jaettu kahteen veroluokkaan.

Progressiivinen verotus

Mitä suuremmat tulot, sitä suurempi veroprosentti ja maksettujen verojen määrä.

Päiväraha

Päiväraha on korvaus kohtuullisesta ruokailu- ja muiden elinkustannusten lisäyksestä, joka palkansaajalle aiheutuu työmatkasta. Päivärahaan ei sisälly matkustamisesta eikä majoittumisesta aiheutuvia kustannuksia.

Pääomatulo

Omaisuudesta saatu tulo, esimerkiksi osinko, korko, vuokra ja myyntivoitto.

Reklamaatio

Valitus, virheilmoitus.

Ruokakunta

Ruokakunnan muodostavat kaikki samassa taloudessa asuvat henkilöt. Esimerkiksi asumistuki myönnetään ruokakunnalle yhteisesti. Ruokakuntaan kuuluviksi ei katsota samassa asunnossa asuvia henkilöitä, joilla on oma erillinen vuokrasopimus (esimerkiksi opiskelijasolu tai alivuokralainen).

Tasalyhennys

Jos maksat lainaasi takaisin tasalyhennyksin, lyhennyksen määrä on koko ajan sama. Koska lainan määrä pienenee joka lyhennyksen myötä, koron osuus pienenee myös (edellyttäen että korko ei nouse). Jos valitset tasalyhennyksen, tarvitset alussa enemmän rahaa yhden maksuerän hoitoon. Maksuerät pienenevät loppua kohti.

TEL

Lakisääteinen työeläke, sitä maksavat sekä työnantaja ja työntekijä.

Tulonsiirrot

Valtion ja kuntien maksamia tukia. Esim. opintotuki, yleinen asumistuki, lapsilisät, äitiyspäiväraha, työttömyyspäiväraha, toimeentulotuki jne.

Tulopolitiikka

Paljonko maassa maksetaan työntekijöille palkkaa ja paljonko siitä otetaan verojen ja erilaisten muiden maksujen muodossa pois.

Työehtosopimus = TES

Ammattiliiton ja työnantajaliiton neuvottelema sopimus kyseisen alan työntekijöiden työsuhteiden vähimmäisehdoista, kuten palkoista.

Vakuutuksen korvauspiiri

Vakuutuksen korvauspiiri tarkoittaa sitä, mitä vakuutuksesta korvataan. Eri vakuutuksilla on erilaisia korvauspiirejä.

Vakuutusmäärä

Vakuutusmäärällä tarkoitetaan sitä rahamäärää, jonka arvoiseksi omaisuus on katsottu ja josta se on vakuutettu.

Viitekorko

Korkopohja, johon vaihtuvakorkoisen talletuksen tai luoton korko sidotaan. Viitekoron muuttuessa myös asiakkaan saama tai maksama korko muuttuu.

Vuokratakuu/vuokravakuus

Vuokralainen ja vuokranantaja voivat sopia, enintään kolmen kuukauden vuokraa vastaavasta vakuudesta sellaisen vahingon varalle, joka voi syntyä, jos vuokrasopimuksen velvoitteita ei noudateta.

Vuokrasopimuksen päättyessä vuokranantajan on palautettava maksamasi vuokratakuu viipymättä.